

GLAS RAVNICE

Glasilo Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini

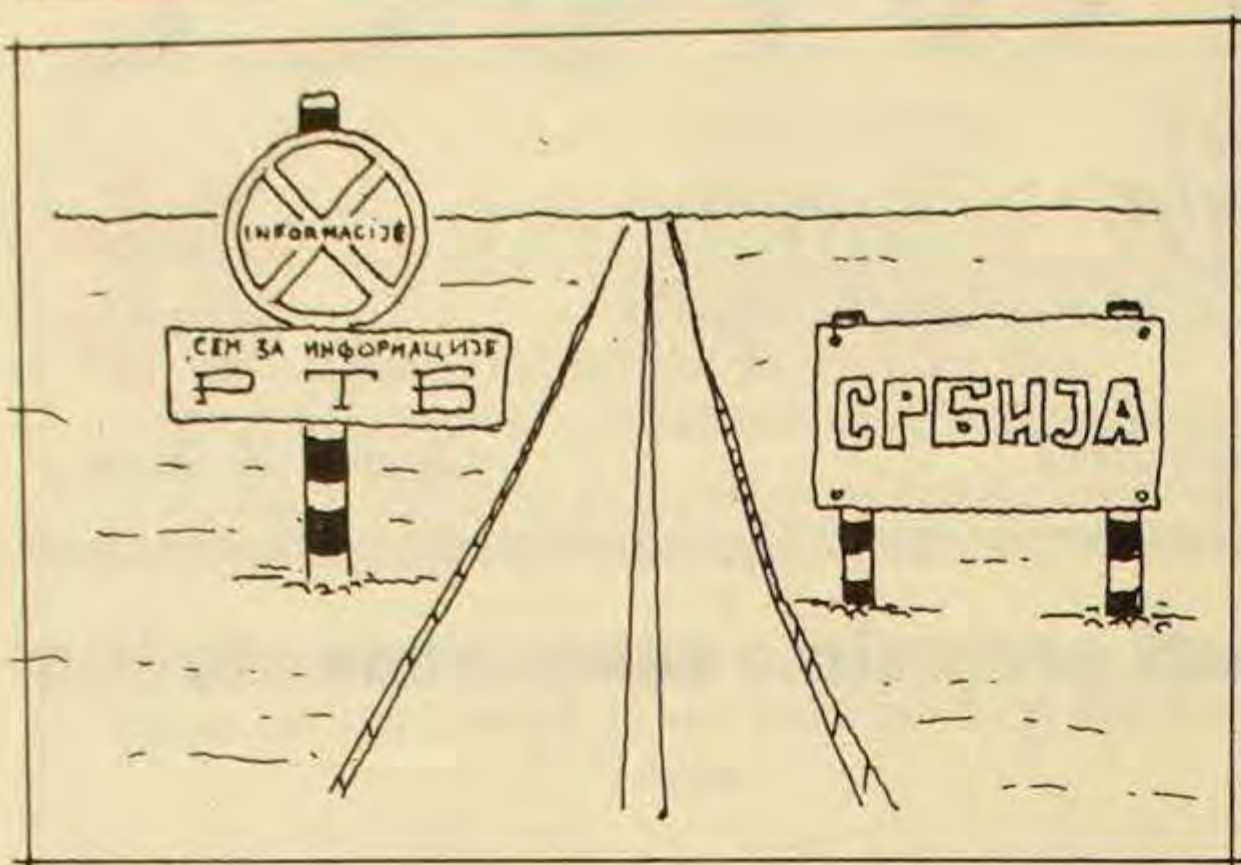
Broj 13

Subotica, rujan 1991.

Cijena 15 dinara

**EKSKLUZIVNO: U ovom broju u cjelosti prenosimo znanstvenu studiju
mr Stjepana Šterca**

Jedinu oporbu u Srbiji danas čine ne-srpske stranke, jer su espeesovci uspjeli Srbima nametnuti ideju nacional-socijalizma, proglašivši srpski narod ugroženim, te tobožnjom brigom za svoj narod krenuli u osvajačke pohode.

ZATOČENICI KOLEKTIVNE SVIJESTI

Srbijanski režim izvršio je medijski udar, ukinuo je emitiranje HTV-a na vojvođanskom prostoru, onemogućio slušanje Radio Hrvatske na UKW, sprečio redovitu dostavu hrvatskog tiska, a sve to u cilju što lakšeg manipuliranja ljudskom svijesću.

Iako je potpisana mirovna deklaracija o Jugoslaviji, te održana konferencija u Haagu na istu temu, rat u Hrvatskoj se nastavlja nesmanjenom žestinom. Broj izbjeglica se povećava iz dana u dan, beskućnika je sve više, užas sve veći, strah sve jači... Ratne strahote postale su u Hrvatskoj svakodnevnica. I neminovno se postavlja pitanje kome treba taj rat, tko je generator toga zla? Milošević je na izborima tvrdio kako jedino njegova stranka može biti garant mira, a evo danas srpski narod gine iz dana u dan, i ne znajući da samo služe srbijanskom režimu kao topovsko meso, kao potrošni materijal, jer dok Srbi ginu za „svoju domovinu“, dotle espees ne mora brinuti za svoju sudbinu. Jedinu oporbu u Srbiji danas čine ne-srpske stranke, jer su espeesovci uspjeli Srbima nametnuti ideju nacional-socijalizma, proglašivši srpski narod ugroženim, te tobožnjom brigom za svoj narod krenuli u osvajačke pohode. I dok je Slovencima, Hrvatima, Muslimanima, Albancima, Makedoncima, Madžarima, pa i Crnogorcima sve bilo odavno jasno, Europi i svijetu trebalo je duže vremena kako bi shvatili svu bit i težinu Yu-krize. Dolazak do saznanja o pravom stanju, o istini, bio je s početka težak, jer je Srbija obilato koristila već 45 godina uhodane kanale, kojim je svijetu otkrivala svoju istinu i to

uvijek pod paravanom Jugoslavije. Srbi iako čine svega 33% ukupnog stanovništva Jugoslavije oni su u svim ključnim segmentima (vojska, policija, tanjug, ambasade), činili preko 80%. Naravno nije čudo što je Srbija insistirala na jedinstvenoj Jugoslaviji, jer u stvari raspadom Jugoslavije, Srbija gubi svoje kolonije. Srbija je trebala da se zadovolji Vojvodinom i Kosovom, ali sada je pitanje nije li i za tim već kasno, jer policijskom upravom se jedna država ne može sačuvati na duge staze, pogotovu ne u sred Europe.

Srpski narod (velika većina) nasjeo je propagandnoj mašineriji espeesovog režima i postao zatočenikom kolektivne svijesti, projicirane i oblikovane po želji vlastodršca. Da bi što bolje mogao upravljati ljudskom svijesću srbijanski režim je izvršio medijski udar, ukinuo je emitiranje HTV-a na vojvođanskom prostoru, onemogućio slušanje Radio Hrvatske na UK valovima, sprečio redovitu dostavu hrvatskog tiska.

Da li itko može osporiti činjenicu da Srbija u svojoj dugoj povijesti nikad nije ovako nisko kotirala na međunarodnoj sceni, da nikada nije bila bez i jednog jedinog prijatelja, bez i jednog jedinog saveznika. I pored svega toga mnogi sljepo vjeruju upravo tom režimu koji je Srbiju doveo u taj sraman položaj.

I kamo sada, kako se izvući iz kandži ludila koje obuhvata sve širi sloj ljudi? Apeli za mir su se već istrošili i ne prestane li agresija na Hrvatsku, ostaje još samo jedan put: priznanje Slovenije i Hrvatske, stavljanje teme na dnevni red Vijeća sigurnosti UN, te strana vojna intervencija poput one u Iraku. Da li velikosrbi mogu da shvate da Europa neće pristati na nasilno mijenjanje granica? Da li Srbi koji se bore u ovom osvajačkom ratu mogu da shvate svu tragediju prevare, da li mogu da shvate da ginu samo zato da bi Milošević što duže ostao politički živ?

Naravno, mirnim putem se mogu mijenjati i granice, dogovorom vlasti, putem referendumima itd. Politika Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini je oduvijek bila: ne mijenjanje granica nasilnim putem, što je i u skladu s principima KESS-a. No, ako ćemo povesti raspravu o granicama između Hrvatske i Vojvodine (danas Srbije) onda neka to bude argumentirano. Tako ćemo najbolje izbiti oružje iz ruku mitomana Velike Srbije. Iz tog razloga u ovom broju „Glasa ravnice“ ekskluzivno objavljujemo znanstvenu studiju mr Stjepana Šterca o povijesnoj i demografskoj analizi pograničnog područja.

Urednik

Piše: Predsjednik, mr *Bela Tonković*

MI MISLIMO NA DUGE STAZE

Svijet je upoznat s brutalnim pretresima hrvatskih kuća i sela po Srijemu, grubim upadima srbijanskih policajaca u lokale po hrvatskim selima i legitimiranjem uz šamaranje, repetiranje oružja i upiranja cijevi u glave maloljetnika, prijetećim pismima, podmetanjima požara, silovanjem, mitraljiranjem Novog Slankamena i drugim provokacijama i napadima na nas.

Na prvoj sjednici Mirovne konferencije o Jugoslaviji u Haagu sudionici su iznijeli svoja viđenja o sada već krvlju uvelike natopljene jugo-krize. Na tom skupu je rečeno zbilja svašta, a jednom smo dotaknuti i mi Hrvati u Vojvodini i Srbiji: naime, predsjednik Republike Srbije g. Milošević je, između ostalog, rekao da nema ni jednog Hrvata izbjeglog iz Srbije. Ne znam da li je ovakva izjava g. Miloševića rezultat informiranja iz samo jednog izvora — potpuno i stvarno kontroliranog od vlastitih gubernatora i poltrona —, tj. informativnog mraka kojeg je u

krajnjoj konzekvenci sam stvorio, ili nečega drugoga.

Zato 'mu javno moramo reći da je svijet upoznat s brutalnim pretresima hrvatskih kuća i sela po Srijemu, grubim upadima srbijanskih policajaca u lokale po hrvatskim selima i legitimiranjem uz šamaranje, repetiranje oružja i upiranja cijevi u glave maloljetnika, prijetećim pismima, podmetanjima požara, silovanjem, mitraljiranjem Novog Slankamena i drugim provokacijama i napadima na nas.

Bili bismo najhrabriji narod na svijetu, kad svi ti nemili postupci i događaji ne bi ostavili na nama

svoj trag. Ali i mi smo samo običan narod i ne može svatko od nas odoljeti tim maltretiranjima. Zato su se mnogi sklonili, mnogi oselili. Velika većina se kani vratiti na pradedovska ognjišta, pa se zato ne pojavljuju u javnosti kao izbjeglice.

Zar je g. Milošević jedini čovjek u Jeruzalemu koji ne zna za to? Očito je u pitanju nešto drugo.

Rješenje naših problema i ostvarenje naših interesa mi tražimo na miroljubiv i legalan način. A vlast, kojoj je on na čelu, sva naša nastojanja i naše zahtjeve uporno ignorira. To, što nema sto tisuća izbjeglih Hrvata iz Vojvodine i Srbije, može se zahvaliti tome što se mi nismo latili oružja, nismo iselili svoje obitelji da bismo slobodnije mogli ratovati, a ni Hrvatska nije izazivala rat šaljući svoje emisare, instruktore i dobrovoljce. Mi, naime, mislimo na duge staze: mi ne sijemo mržnju, jer i prekосуtra će trebati ovdje živjeti zajedno s drugim narodima. Mi ćemo ovdje živjeti i onoga dana kad će se morati platiti ratna odšteta. Taj teret neće pasti na leđa g. Miloševića i njegovih, jer „oni ne znaju raditi — oni se znaju biti“.

Ovaj dopis poslat je ministrima Europskog vijeća 5. rujna 1991.

Demokratski Savez Hrvata u Vojvodini je legalna politička organizacija koja zastupa interese Hrvata i aktivno sudjeluje u političkom i parlamentarnom životu u Republici Srbiji.

U okviru naših nastojanja u ostvarenju međunarodno zagwarantiranih kolektivnih prava naroda predali smo Skupštini Republike Srbije 28. 05. 1991. Zahtjev za kulturnom autonomijom i u nekoliko navrata zatražili razgovor s nadležnima. U svim ovim našim nastojanjima nadležne vlasti su nas potpuno ignorirale.

Budući da se na Mirovnoj konferenciji rješava o pravima naroda na ovim područjima, smatramo da se u tom sklopu mora riješiti i status i prava hrvatskog naroda u Republici Srbiji. Kao jedini legitimni predstavnici hrvatskog naroda u Republici Srbiji, smatramo da se bez nas ne može rješavati ovo pitanje.

Zato molimo Ministarsko vijeće Europske zajednice da u cilju ostvarenja prava naroda, iznalaženja trajnog rješenja međunarodnih odnosa i mira na ovim prostorima uključi i Demokratski savez Hrvata u Vojvodini u pregovore.

Predsjedništvo

Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini

Rupa u blokadi

I u betonsko-berlinskom zidu informativne blokade, koju nam je nametnula „najdemokratskija vlast na svijetu“, ima rupa!

Na sljedećim frekvencama se može gledati HTV:

1) Satelitski kanal: EUTELSAT F5 pozicija 21,5E, frekvencija 11,471 MHz

2) HTV 1 kanal 53

HTV 2 kanal 56

Da bi prijem bio moguć potrebno je koristiti UHF široko pojasnu antenu za V područje (kanali 38-69) sa što je moguće većim pojačanjem. Bez upotrebe široko pojasnog pojačala prijem je gotovo nemoguć ostvariti (područje Subotice). Također vrlo bitno je da se antena precizno usmjeri u pravcu Papuka (za područje Sombor-Subotica smjer približno jugozapad). Za prijem se mogu koristiti antene koje su do sada korištene za prijem drugog programa HTV-a sa odašiljača Belje kanal 38. Sa ovako postavljenim sistemom prijem HTV-a je moguć na području Subotice u večernjim, noćnim te jutarnjim satima dok se u toku dana gotovo redovito gubi.

3) HR1 se može čuti na uobičajenoj frekvenciji na srednjem valu, a na kratkom valu: 7240 KHz (41 m) i 9830 KHz (31 m).

Od subote 14. 9. 1991. emitirat će se na HR1 svake subote od 21,05 do 21,30 emisija za Hrvate u Bačkoj, Srijemu i Banatu.

LETOVANJE U MADŽARSKOJ

Tridesetero djece Hrvata iz Subotice bili su ovoga ljeta od 5. do 14. kolovoza gosti u susjednoj Madžarskoj. U ovoj tragičnoj godini kada se u Hrvatskoj i protiv Hrvatske vodi sukubi rat, posredstvom Demokratske zajednice vojvodanskih Madžara, Madžarska država je imala sluha te je ponudila boravak našoj djeci u Kimli, blizu Đura. Troškove boravka snosila je Madžarska država. Djeca su plaćala samo putne troškove. Boravak je bio ugodan. U Kimli inače živi velik broj Hrvata. Istovremeno su tamo boravila i djeca Hrvati iz Madžarske. S tom djecom uspostavljen je lijep kontakt. Zajedno su obilazili i razgledali gradove Đur i Sopron. Veoma ih se dojmio kaštel Eszterházy. Sport, rekreacija i kupanje također nisu izostali.

Vjerujemo da prvi kontakti neće biti i zadnji. Poželimo da se sljedećeg ljeta ovo druženje nastavi. Nadasve im poželimo da neometano mogu sljedećeg ljeta stići do našeg plavog Jadrana.

Na kraju, pozdravimo ovaj hvalevrijedan gest Madžarske vlade i Demokratske zajednice vojvodanskih Madžara.

U. S.

Mr Stjepan Šterc

„PROMJENE NACIONALNOG SASTAVA STANOVNIŠTVA ISTOČNE SLAVONIJE I ZAPADNOG SRIJEMA I BAČKE”

I. UVOD

Suvremene izrazito nestabilne političke prilike u Republici Hrvatskoj zahtijevaju niz komparabilnih demografskih analiza prigraničnih područja prema susjednim republikama iz nekoliko razloga: **prvo**, objektivno sagledavanje demografskih struktura, veza, procesa i odnosa može dijelom rasvijetliti razloge političkog udara i pravce njegovog djelovanja; **drugo**, boljim poznavanjem demografskih prilika u prigraničju moguće je argumentirano djelovati na domaću, evropsku i svjetsku političku svijest i razumijevanje potrebe hrvatskog naroda za demokratskim i neovisnim političkim i državnim organiziranjem; **treće**, demografska analiza prigraničja ukazuje na osnovne faktore povlačenje granica nacionalnih jugoslavenskih republika — država nakon drugog svjetskog rata i **četvrto**, geografski, povijesni i demografski aspekti šire problematike prigraničja postaju ključni čimbenici političkih pregovora o mijenjanju ili zadržavanju postojećih granica.

Ovom prilikom razmotrit će se demografske prilike (posebno promjena nacionalnog sastava) prigranične zone s jedne i druge strane istočne hrvatske granice prema Vojvodini, s obzirom da je vojno, terorističko i političko djelovanje službene srbijanske politike (pozicije i velikog dijela opozicije), militantnog i ortodoksno-komunističkog vrha „Jugoslavenske narodne armije” te uvezenog (glavnim dijelom) i autohtonog (manjim dijelom) četničkog pokreta umotanog u socijalističke, komunističke ili radikalne (a u stvari nacional-socijalističke) političke opcije upravo u

tom dijelu naše domovine najagresivnije. U stvari vodi se pravi rat sa svakodnevnim žrtvama u ime obrane autohtonog hrvatskog prostora s jedne strane i bolesne političke fikcije zvane „Velika Srbija” proklamirane zaštitom srpstva na svim prostorima s druge strane.

U svim je osvajačkim pohodima briga za vlastito stanovništvo izvan matične države uvijek bila izlikom za teritorijalna prisvajanja ili pak zaštitu kolonizatorskih interesa, što je također uvijek funkcioniralo u podizanju militantne atmosfere, iako se u krajnjem obliku, sve svodi na klasični nacional-socijalizam. Srbijanske službene i neslužbene političke institucije uopće ne zanimaju činjenica da nema naroda u svijetu koji dijelom ne živi izvan matične države (to je postulat prostornog organiziranja), te da „sveti rat” protiv Hrvatske vode u ime 6% Srba koliko ih od ukupnog broja živi u Hrvatskoj, dok istovremeno 3% Hrvata živi u Srbiji, i čak oko 50% izvan Hrvatske po svijetu upravo velikim dijelom kao posljedica srbijanskog prisvajanja jugoslavenske zajednice i saveznih institucija.

Također klasična nacional-socijalistička ideja, a ujedno i bojni poklič (usred Europe pri kraju 20. stoljeća) „svi Srbi trebaju živjeti u jednoj državi” u potpunosti poništava demokratski oblik dogovaranja naroda i negira bilo kakvo pravo Hrvatima, Slovencima, Makedoncima, Muslimanima pa i Crnogorcima. Ništa pri tom ne važe argumenti da su Hrvati jedini narod uz Srbe, koji je prema popisu stanovništva 1981. godine živio u svim općinama u Jugoslaviji, samo

jasno u manjem apsolutnom broju, da u relativnom udjelu Hrvata izvan Hrvatske u ostalim dijelovima Jugoslavije živi približno kao Srba izvan Srbije (Hrvata 22%, a Srba 24%), da je Hrvatska s približno 80% Hrvata u ukupnom stanovništvu Hrvatske izrazito homogen etnički prostor sličan europskim prosjecima (Francuza u Francuskoj isto ima oko 80% itd.), da su jugoslavenske republike poslije rata formirane kao nacionalne države itd. itd. Nikakvi razumni argumenti nisu u stanju promijeniti svjesno i stalno podgrijavanu ideju jugoslavenske zajednice kod Srba sa srbijanskom dominacijom u gospodarskom, vojnom i političkom pogledu. Zato svaki demokratski oblik političkog i prostornog demokratskog organiziranja, a posebno hrvatskog sa kontinentalnom panonskom ravnicom i dugaćkim mediteranskim pročeljem, izaziva slom velikosrpskog sna čije su posljedice očajnički potezi prisile na zajednički život u vječnom komunizmu i kolonizatorskom odnosu. Za Hrvatsku bi takvi okviri trebali biti brzo zaboravljena prošlost.

Spusti li se globalna analitička razina na manje regionalne cjeline ili pak na konkretnu prigraničnu zonu i potkrijepi egzaktnim veličinama, moguće je spoznati svu apsurdnost srbijanskih zahtjeva i politike. Komparabilne prigranične prostore čini 9 istočnoslavonskih općina: Beli Manastir, Donji Miholjac, Đakovo, Osijek, Slavonski Brod, Valpovo, Vinkovci i Županja (prema teritorijalnoj podjeli iz 1981. godine) ili u drugoj varijanti 5 koje direktno graniče s Vojvodinom (Beli Manastir, Osijek, Vuko-

var, Vinkovci i Županja) i 8 zapadnobačkih i zapadnosrijemskih općina na srbijanskoj strani: Apatin, Bač, Bačka Palanka, Beočin, Odžaci, Sombor, Subotica i Šid. Primarno su nas zanimale promjene nacionalnog sastava unatrag od početka stvaranja Kraljevine SHS kroz tri ključne godine 1921, 1948. i 1981. godinu i autohtonost hrvatskih naselja u Bačkoj i Srijemu.

2. STANJE 1991. GODINE

S obzirom da je popis stanovništva 1991. godine sproveden u izrazito nepovoljnim političkim prilikama (terorizam u Kninskoj krajini, okupacija Kosova, pritisci u Vojvodini na Hrvate za regionalno izjašnjavanje — Bunjevci, Šokci itd. itd.) te da je od njega prošlo malo vremena, postojeći prvi neslužbeni rezultati na razini općina mogu zaista poslužiti samo kao uvod u razmatranje problematike. Tek će konačni provjereni podaci potvrditi jesu li uočene strukture i procesi u odnosu na 1981. godinu objektivni ili ne. Iz

tog su razloga i priložene tablice 1. i 2.

Međutim, bez obzira na spomenute ograde pri korištenju rezultata bitne se razlike zapadno i istočno od hrvatsko-vojvođanske granice jasno uočavaju. Prostor istočne Slavonije, koji se u svim varijantama velikosrpske osvajačke politike uklapa u granice Velike Srbije, prema demografskim pokazateljima primarno predstavlja hrvatski etnički prostor (tablica 1.). Tu će činjenicu potvrditi i podaci u kasnijim tablicama. Promatrajući relativne udjele Hrvata i Srba u cijeloj regiji (72% Hrvata, 15,6% Srba i 12,4% ostalih) i pojedinačno po općinama moguće je izvući nekoliko osnovnih zaključaka. **Prvo**, etnički sastav istočne Slavonije tek neznatno odstupa od republičkog prosjeka (77,9% Hrvata, 12,1% Srba i 10,0% ostalih) i potvrđuje relativno visoku etničku homogenost kakve nema, osim u Sloveniji, niti u jednoj drugoj jugoslavenskoj republici. **Drugo**, Srbi nemaju niti u jednoj općini relativnu ili apsolutnu većinu i jedno su u općini Vukovar relativno zastupljeniji, ali je i ta zastupljenost manja nego

zastupljenost Hrvata i manja je od 40% (tek nešto iznad 1/3). **Treće**, Hrvata u istočnoj Slavoniji ima 4,6 puta više nego Srba. **Četvrto**, Srba u istočnoj Slavoniji ima tek nešto malo više nego ostalog stanovništva (Mađara, Rusina, „Jugoslavena“, Slovaka itd.). **Peto**, svi podaci pokazuju da Srbi u istočnoj Slavoniji predstavljaju manjinski narod, da su uglavnom više ili manje dispergirani po cijelom prostoru, da žive izmješano s većinskim hrvatskim narodom i da respektabilnu veličinu može predstavljati samo njihov apsolutni broj od 104.574 stanovnika. Vjerojatno se samo na tome i činjenici da je istočna Slavonija granični prostor prema Srbiji i temelje zahtjevi za pripajanjem „Velikoj Srbiji“. Međutim, već površno zavirivanje u istovrsnu problematiku u susjednoj Bačkoj i Srijemu bitno mijenja predodžbu i o tom apsolutnom broju od nešto preko 100.000 Srba, koje primarno treba zaštititi pripajanjem matičnoj državi, bez obzira što istočna Slavonija povijesno nije nikad bila dio srpskog državnog ustrojstva.

Tabl. 1. Nacionalni sastav stanovništva Istočne Slavonije po općinama 1991. godine

Broj	Općina	Hrvati	Srbi	Ostali	Ukupno	Hrvati	Srbi	Ostali	Ukupno
1.	Beli Manastir	22693	13757	17710	54160	41,9	25,4	32,7	100,0
2.	Donji Miholjac	16977	2417	914	20308	83,6	11,9	4,5	100,0
3.	Đakovo	47933	2098	2412	52443	91,4	4,0	4,6	100,0
4.	Osijek	110102	32257	22218	164577	66,9	19,6	13,5	100,0
5.	Slavonski Brod	96518	7267	9766	113551	85,0	6,4	8,6	100,0
6.	Valpovo	29840	957	2212	33009	90,4	2,9	6,7	100,0
7.	Vinkovci	78787	12803	6894	98484	80,0	13,0	7,0	100,0
8.	Vukovar	36466	31845	15713	84024	43,4	37,9	18,7	100,0
9.	Županja	42718	1173	4985	48876	87,4	2,4	10,2	100,0
UKUPNO		482034	104574	82824	669432	72,0	15,6	12,4	100,0

Izvor: Popis stanovništva, domaćinstava i stanova 1991. Kontrolna tablica za popis 1991. s podacima 1981. Republički zavod za statistiku, Zagreb, 1991., str. 6.

U tablici 2. Hrvatima su pripojeni Bunjevci i Šokci (nije potrebno posebno dokazivati njihovo hrvatsko biće — vidjeti popis literature) kako bi se izbjegle zablude srpskih

vlasti i forsirano djelovanje u negiranju hrvatske opstojnosti u Vojvodini. Uprkos stalnom iseljavanju i prirodnom padu, prema popisu 1991. godine u prigraničnoj zoni

prema Hrvatskoj živi 62.207 Hrvata. Taj je broj tvrde mnogi (Tonković, Sekulić, Lončarević itd.) poznavajući političkih prilika i pritisaka na Hrvate zasigurno i veći, no bez

obzira na to povucimo neke paralele i s ovim brojem. Tih 62.207 Hrvata čini 14% ukupnog stanovništva razmatranih 8 prigraničnih općina (Srba je u istočnoj Hrvat-

skoj 104.574 ili 15,6%) u strukturi u kojoj Srbi nemaju s 44,7%-tnim udjelom natpolovičnu većinu (Hrvata je u istočnoj Slavoniji 72%). Pored toga, u

najvećoj općini tog prigraničja u Subotici npr., Srba ima samo 15%, apsolutno i relativno bitno manje nego Hrvata (tablica 2.), itd.

Tabl. 2. Nacionalni sastav stanovništva Zapadne Bačke i Zapadnog Srijema po općinama 1991. godine

Broj	Općina	Hrvati*)	Srbi	Ostali	Ukupno	Hrvati	Srbi	Ostali	Ukupno
1.	Apatin	4871	16738	11255	32864	14,8	50,9	34,3	100,0
2.	Bač	2229	6387	8585	17201	13,0	37,1	49,9	100,0
3.	Bačka Palanka	1260	42803	14776	58839	2,2	72,7	25,1	100,0
4.	Beočin	890	8955	5012	14857	6,0	60,3	33,7	100,0
5.	Odžaci	473	30102	6929	37504	1,3	80,2	18,5	100,0
6.	Sombor	12546	49254	34088	95888	13,1	51,4	35,5	100,0
7.	Subotica	33853	22463	93950	150266	22,5	15,0	62,5	100,0
8.	Šid	6085	21900	8523	36508	16,7	60,0	23,3	100,0
UKUPNO		62207	198602	183118	443927	14,0	44,7	41,3	100,0

*) U Hrvate uključeni Bunjevci i Šokci

Izvor: Popis stanovništva, domaćinstava, stanova i poljoprivrednih gazdinstava 1991. godine. Prvi rezultati po opštinama, Pokrajinski zavod za statistiku, Novi Sad 1991. str. 1a. i 2a.

Moguće je povući još niz paralela, ali je istovremeno nužno posebno podvući pitanje: kojim bi to oblikom referenduma Srbija prisilila oko 250.000 stanovnika zapadne Vojvodine (naspram 200.000 Srba) da žive u komunističkoj, militantnoj i gospodarski potpuno propaloj državi ili još gore kako bi, osim pomoću tzv. JNA, pripojila takvoj istoj državi istočnu Slavoniju s oko 500.000 ili 72% Hrvata? Brojke govore same za sebe i otkrivaju pravu pozadinu svega — otvorena bitka za teritorij, a ne za zaštitu srpskog pučanstva. Postave li se isti principi djelovanja, i prema današnjim pokazateljima Hrvatska treba postaviti pitanje Hrvatskog pučanstva u Vojvodini i stalno potencirati njegovu autohtonost.

Tako pokazuje popis 1991. godine, međutim, retrospekcijom do 1921. godine prema službenoj statistici i još dalje prema povijesnim izvorima, dolazi se do još većih potvrda gornjih navoda.

3. NASELJA I STANOVNIŠTVO 1981. GODINE

Potpuni rezultati popisa stanovništva 1981. godine omogućavaju i

niz dodatnih analiza, naročito onih na razini naselja, što još više pridonosi objektivizaciji problematike. Podaci u tablicama 3. i 4. o nacionalnom sastavu po općinama i za prigranične zone u cjelini uglavnom potvrđuju konstatacije iz prethodnog poglavlja, jasno s izvjesnim vremenskim pomakom u kojem se ogledaju svi demografski procesi između 1981. i 1991. godine. Nakon 1981. godine dolazi do raslojavanja „Jugoslavena” i etnički homogenih unutrašnjih migracija prema matičnim populacijama što je primarno udio Hrvata u istočnoj Hrvatskoj povećalo sa 66,0% na 72,0%, a Srba sa 14,4% na 15,6%. Vidljivo je, dakle, da je u 1981. godine u istočnoj Hrvatskoj Hrvata bilo 4,6 puta više nego Srba (tablica 3.), da Srbi niti u jednoj općini nisu imali niti relativnu većinu (najveći je udjel bio u Vukovaru 34,0%) itd.

Posebno treba naglasiti da je u istočnoj Slavoniji i apsolutni i relativni broj Srba u razdoblju 1981—1991. godina povećan, što, međutim, nije slučaj i s Hrvatima u zapadnoj Bačkoj i Srijemu.

Broj i udjel Hrvata u 8 prigraničnih vojvođanskih općina i relativno (sa 14,5% na 14,0%) i apso-

lutno (s 65.978 na 62.207 stanovnika) je smanjen, usprkos činjenici da je vojvođanski prostor imao imigraciju stanovništva, a istočnoslavonski emigraciju stanovništva. To potvrđuje da je iseljavanje Hrvata iz različitih pa i političkih razloga konstanta i u ovom posljednjem međupopisnom razdoblju. S druge strane konstanta je i useljavanje Srba u zapadnu Bačku i Srijem tako da se sustavno i planski mijenja nacionalni sastav. Usprkos tome u ovom dijelu Vojvodine Srbi nisu niti 1981. godine niti 1991. godine imali natpolovičnu većinu u ukupnom stanovništvu. Čak što više još 1981. godine ostalog je stanovništva bilo apsolutno i relativno više nego Srba, što nije ništa značilo srbijanskoj osvajačkoj politici prilikom ukidanja vojvođanske autonomije niti im danas znači u prisvajanju hrvatskog teritorija.

Kako ne bi bilo prigovora na komparabilnost prostora s jedne i druge strane granice u posljednjem su redu tablica 3. i 4. izdvojene samo granične općine, a sumarni podaci za cijeli prostor (6 vojvođanskih i 5 istočnoslavonskih općina) potvrđuju da su Hrvati 1981. godine imali natpolovičnu većinu.

Tabl. 3. Naselja i stanovništvo Istočne Slavonije prema nacionalnom sastavu 1981. godine

Br.	Općina Regija Republika	Broj naselja	Broj i udjeli naselja 1981. g.						Broj i udjeli stanovništva 1982.						Ukupni broj stanovnika
			Hrvatskih		Srpskih		Ostalih i mješovitih		Hrvati		Srbi		Ostali		
			Broj	Udjel	Broj	Udjel	Broj	Udjel	Broj	Udjel	Broj	Udjel	Broj	Udjel	
1.	Beli Manastir	38	13	34,2	5	13,2	20	52,6	19136	35,8	12857	24,1	21416	40,1	53409
2.	Donjio Miholjac	31	21	67,7	7	32,6	3	9,7	16591	20,4	2286	11,1	1770	8,5	20647
3.	Đakovo	56	44	78,6	6	10,7	6	10,7	45071	86,1	2265	4,3	5013	9,6	52349
4.	Osijek	30	13	43,3	11	36,7	6	20,0	90770	37,2	28536	18,0	39484	24,8	158797
5.	Slavonski Brod	92	86	93,5	1	1,1	5	5,4	85515	80,4	6707	6,3	14178	13,3	106400
6.	Valpovo	28	24	96,4	1	3,6	0	0,0	27129	85,3	970	3,1	3710	11,6	31809
7.	Vinkovci	40	27	67,5	11	27,5	2	5,0	71260	74,8	12782	13,4	11203	11,8	95245
8.	Vukovar	32	13	40,6	9	28,1	10	31,3	30157	37,1	25146	31,0	25900	31,9	81203
9.	Županja	16	16	100,0	0	0,0	0	0,0	41675	86,8	1571	2,3	4755	9,9	48001
Istočna Slavonija		363	260	71,6	51	14,1	52	14,3	427304	66,0	93120	14,4	127429	19,6	647853
Prigran. općine*)		156	82	52,6	36	23,1	38	24,3	252998	58,0	80892	18,5	102758	23,5	436648

*) Beli Manastir, Osijek, Vukovar, Vinkovci, Županja

Izvor: Tablogrami „Stanovništva prema narodnosti“. Popis stanovništva, domaćinstva i stanara 1981. godine, SZS, Beograd.

Tabl. 4. Naselja i stanovništvo zapadne Bačke i zapadnog Srijema prema nacionalnom sastavu 1981. godine

Br.	Općina Regija Republika	Broj naselja	Broj i udjeli naselja 1981. g.						Broj i udjeli stanovništva 1982.						Ukupni broj stanovnika
			Hrvatskih		Srpskih		Ostalih		Hrvati		Srbi		Ostali		
			Broj	Udjel	Broj	Udjel	Broj	Udjel	Broj	Udjel	Broj	Udjel	Broj	Udjel	
1.	Apatin	5	1	20,0	2	40,0	2	40,0	5643	16,7	15520	45,9	12680	37,4	33843
2.	Bač	6	0	0,0	2	33,3	4	66,7	2561	14,0	6226	34,1	9456	51,9	18243
3.	Bačka Palanka	14	0	0,0	13	92,9	1	6,1	1554	2,7	40926	70,4	15675	26,9	58155
4.	Beočin	8	0	0,0	7	87,5	1	12,5	1191	8,4	8665	61,3	4270	30,3	14126
5.	Odžaci	9	0	0,0	7	77,8	2	22,2	584	1,5	28756	75,7	8627	22,8	37967
6.	Sombor	16	2	12,5	9	56,3	5	31,2	15228	15,4	46957	47,3	36983	37,3	99168
7.	Subotica	19	4	21,1	0	0,0	15	78,9	32589	21,1	20674	13,4	101348	65,3	154611
8.	Šid	19	3	15,8	13	68,4	3	15,8	6628	17,7	21740	58,0	9091	24,3	37459
Zapadna Bačka i Srijem		96	10	10,4	53	55,2	33	34,4	65978	14,5	189464	41,8	198130	43,7	453572
Prigran. općine*)		69	6	8,7	46	66,7	17	24,6	32198	11,3	160125	56,2	92512	32,5	284835

*) Sombor, Apatin, Odžaci, Bač, Bačka Palanka, Beočin, Šid

Izvor: Kao i kod tablice 3.

Pored nacionalnog sastava na razini općina u 1981. godini razmatrani su i brojevi i udjeli hrvatskih (natpolovična hrvatska većina), srpskih (natpolovična srpska većina) i ostalih (miješano stanovništvo bez natpolovične većine i natpolovična većina ostalih nacionalnosti) naselja. Prije svega, treba naglasiti da u istočnoj Slavoniji ima gotovo 4 puta više naselja nego u susjednoj zapadnoj

Bačkoj i Srijemu i da su ta naselja prosječno populacijski bitno manja (prosječno 1.785 prema 4.725 stanovnika). U istočnoj slavonskoj relativni udjel srpskih naselja odgovara relativnom udjelu Srba, dok je u zapadnoj Bačkoj i Srijemu taj udio veći od relativnog udjela Srba u ukupnom stanovništvu. Za sada ta zakonitost ne mora ništa značiti dok se ne razmotre podaci u tablicama 5. i 6.

Prema podacima iz tablica 5. i 6. moguće je uočiti niže navedene konstatacije. **Prvo**, etnička homogenost hrvatskih i srpskih naselja je veća u istočnoj slavonskoj nego u zapadnoj Bačkoj i Srijemu. **Druugo**, u ostalim naseljima u obadvije zone podjednaka je zastupljenost Hrvata i Srba. **Treće**, Hrvati u istočnoj Slavoniji žive uglavnom u hrvatskim naseljima (91,4%), dok

Tabela 5. Hrvatska, srpska i ostala naselja istočne Slavonije prema nacionalnom sastavu 1981. godine

	Nacionalni sastav — broj stanovnika				Nacionalni sastav — udjeli stanovnika			
	Hrvati	Srbi	Ostali	Ukupno	Hrvati	Srbi	Ostali	Ukupno
Hrvatska	390612	34850	78868	504330	77,5	6,9	15,6	100,0
Srpska	2454	25357	5188	32999	7,4	76,9	15,7	100,0
Ostala	34232	32913	43373	110524	31,0	29,8	39,2	100,0
Ukupno	427304	93120	127429	647853	66,0	14,4	19,6	100,0

Nacionalni sastav — udjel stanovništva				
Hrvatska	91,4	37,4	61,9	77,8
Srpska	0,6	27,2	4,1	5,1
Ostala	8,0	35,4	34,0	17,1
Ukupno	100,0	100,0	100,0	100,0

Izvor: Kao kod tablice 3.

Tabela 6. Hrvatska, srpska i ostala naselja zapadne Bačke i zapadnog Srijema prema nacionalnom sastavu 1981. godine

	Nacionalni sastav — broj stanovnika				Nacionalni sastav — udjeli stanovnika			
	Hrvati	Srbi	Ostali	Ukupno	Hrvati	Srbi	Ostali	Ukupno
Hrvatska	16967	1639	6015	24621	68,9	6,7	24,4	100,0
Srpska	10254	138951	43721	192926	5,3	72,0	22,7	100,0
Ostala	38757	48874	148394	236025	16,4	20,7	62,9	100,0
Ukupno	65978	189464	198130	453572	14,5	41,8	43,7	100,0

Nacionalni sastav — udjel stanovništva				
Hrvatska	25,7	0,9	3,0	5,4
Srpska	15,5	73,3	22,1	42,5
Ostala	58,8	25,8	74,9	52,1
Ukupno	100,0	100,0	100,0	100,0

Izvor: Kao kod tablice 3.

Srbi, što je posebno važno naglasiti, najvećim dijelom također žive u hrvatskim naseljima (37,4%). Četvrto, samo 27,2% Srba u istočnoj slavonskoj živi u srpskim naseljima (35,4% u ostalim), pa prema tome oružana pobuna u nekima od njih nije nikakva zaštita srpstva, jer ionako 2/3 Srba živi u mješovitim i hrvatskim naseljima. Peto, samo 25,7% Hrvata u zapadnoj Bačkoj i Srijemu živi u hrvatskim naseljima, a čak 58,8% u ostalim naseljima itd. Prema tome, svi ovi pokazatelji potvrđuju sličnost miješanja stanovništva s obje strane granice s ipak vrlo bitnom razlikom: Hrvati u istočnoj Hrvatskoj imaju više nego dvotrećinsku većinu, a Srbi u zapadnoj Bačkoj i Srijemu nemaju niti natpolovičnu.

Zbog te činjenice bitno je razmotriti broj i nacionalni sastav te prostorni raspored hrvatskih naselja u zapadnoj Bačkoj i Srijemu s

natpolovičnom i ispodpolovičnom većinom i naselja s većom zastupljenošću Hrvata nego Srba (tablica 7). U 10 hrvatskih naselja u zapadnim dijelovima Vojvodine bilo je 1981. godine 24.621 stanovnika (24,6 prosječno po naselju), od čega 68,9% Hrvata, 24,4% ostalih i samo 6,7% Srba. Pored toga, u još su 5 naselja Hrvati imali relativnu većinu, a u tim je naseljima živjelo također samo 13,1% Srba (tabl. 7). Hrvatska su naselja u zapadnoj Bačkoj i Srijemu prema prosječnom broju stanovnika 4,2 puta veća nego srpska u istočnoj Hrvatskoj, a nalaze se u 4 općine: Šidu, Baču, Apatinu, Somboru i Subotici.

Pored samog broja hrvatskih naselja i stanovništva u njima bitno je razmotriti i njihov geografski položaj. U općini Šid su npr. hrvatska naselja Gibarac i Kukujevci (oko 2600 Hrvata) smješteno II od Šida

na glavnoj cesti Vinkovci—Šid—Sremska Mitrovica i na glavnoj željezničkoj pruzi Vinkovci—Beograd. Takav položaj jako asocira na gotovo identičan položaj Mirkovaca na istim prometnicama II od Vinkovaca, u kojima militantne grupe potpuno kontroliraju promet. Usvoji li se isti agresivni princip djelovanja moguće je do besmisla dovesti prostornu organizaciju šireg prostora. Može se samo pretpostaviti kako bi srbijanski službeni organi i tzv. JNA reagirali na nezadovoljstva Gibaraca i Kukujevaca. Treće hrvatsko selo u općini Šid je na cesti Šid—Ilok, koja također ima veće regionalno značenje.

Idući dalje navedenom prometnicom Šid—Ilok—Bačka Palanka i dalje uz obalu Dunava s vojvođanske strane smještena su još dva hrvatska naselja: Plavno u općini Bač s relativnom hrvatskom većinom i

Tabela 7. Nacionalni sastav naselja s hrvatskom natpolovičnom i ispodpolovičnom većinom i naselja s većim udjelom Hrvata nego Srba u zapadnoj Bačkoj i zapadnom Srijemu 1981. godine

Naselja Općina	Hrvati	Srbi	Ostali	Ukupno	Hrvati	Srbi	Ostali	Ukupno
1. Sonta (O. Apatin)	4333	512	1468	6313	68,6	8,1	23,3	100,0
2. Bački Breg (O. Sombor)	1277	180	313	1770	72,1	10,2	17,7	100,0
3. Bački Monoštar	2966	158	1308	4432	66,9	3,6	29,5	100,0
4. Donji Tavankut (o. Subotica)	1819	93	807	2719	66,9	3,4	29,7	100,0
5. Đurđin (O. Subotica)	1166	423	708	2297	50,8	18,4	30,8	100,0
6. Gornji Tavankut (o. Subotica)	1392	30	457	1879	74,1	1,6	24,3	100,0
7. Ljutovo (o. Subotica)	790	74	547	1411	56,0	5,2	38,8	100,0
8. Gibarac (o. Šid)	836	31	48	915	91,4	3,4	5,2	100,0
9. Kukujevcı (o. Šid)	1759	93	133	1985	88,6	4,7	6,7	100,0
10. Sot (o. Šid)	629	45	226	900	69,9	5,0	25,1	100,0
UKUPNO	16967	1639	6015	24621	68,9	6,7	24,4	100,0
HRVATI — ispodpolovična većina								
1. Plavna (o. Bač)	556	378	778	1712	32,5	22,1	45,4	100,0
2. Bikovo (o. Subotica)	1023	374	806	2203	46,4	17,0	36,6	100,0
3. Mala Bosna (o. Subotica)	896	75	864	1835	48,8	4,1	47,1	100,0
4. Mišićevo (o. Subotica)	222	183	112	517	42,9	35,4	21,7	100,0
5. Stari Žednik (o. Subotica)	1140	137	1195	2472	46,1	5,5	48,4	100,0
UKUPNO	3837	1147	3755	8739	43,9	13,1	43,0	100,0
HRVATI — više nego Srba								
1. Kupusina (o. Apatin)	77	44	2573	2694	2,9	1,6	95,5	100,0
2. Svilojevo (o. Apatin)	61	22	1407	1490	4,1	1,5	94,4	100,0
3. Bezdan (o. Sombor)	572	445	5068	6085	9,4	7,3	83,3	100,0
4. Svetozar Miletic (o. Sombor)	1027	160	2498	3685	27,9	4,3	67,8	100,0
5. Bački Vinogradi (o. Subotica)	28	25	2292	2345	1,2	1,1	97,7	100,0
6. Hajdukovo (o. Subotica)	111	110	2658	2879	3,9	3,8	92,3	100,0
7. Kelebija (o. Subotica)	357	153	1485	1995	17,9	7,7	74,4	100,0
8. Subotica (o. Subotica)	19838	13959	66719	100516	19,7	13,9	66,4	100,0
9. Šupljak (o. Subotica)	133	8	1509	1650	8,1	0,5	91,4	100,0
10. Bikić Do (o. Šid)	39	21	241	301	13,0	7,0	80,0	100,0
11. Ljuba (o. Šid)	179	59	401	639	28,0	9,2	62,8	100,0
UKUPNO	22422	15006	86851	124279	18,0	12,1	69,9	100,0
HRVATI — manjina (70 naselja)	43556	174458	111279	329293	13,2	53,0	33,8	100,0
SVEUKUPNO (96 naselja 8 općina)	65978	189464	198130	453572	14,5	41,8	43,7	100,0

Izvor: Kao kod tablice 3.

veliko naselje Sonta u općini Apatin s 6.313 stanovnika (68,6% Hrvata, 8,1% Srba i 33,3% ostalih mahom Mađara). Još sjevernije od Apatina na ocjeditim dunavskim terasama nasuprot Baranji smještena su dva također veća hrvatska naselja Bački Manastir (oko 3000 Hrvata) i Bački Breg (oko 1300 Hrvata), tako da je jasno uočeno i dan danas, nakon stalne intenzivne poslijeratne emigracije hrvatskog pučanstva iz ovih krajeva, niz velikih hrvatskih naselja na cijelom profilu

od mađarske do bosanske granice. U prošlosti je to bio praktički kontinuirani niz autohtonih hrvatskih naselja poremećen u novije vrijeme forsiranom imigracijom ili poslijeratnom kolonizacijom pretežno srpskog živilja.

Najveći broj hrvatskih naselja s apsolutnom (4 naselja) i relativnom (također 4 naselja), većinom nalazi se u brojem stanovnika najvećoj općini promatrane prigranične zone — u Subotici. Subotica je inače druga općina po broju stanovnika

u cijeloj Vojvodini (iza Novog Sada), a treća po površini iza Zrenjanina i Sombora. Subotica sa svojih 154.611 stanovnika (34,1% stanovništva cijele prigranične promatrane zone) i 1007 km² (21,2% površine) 1981. godine od 19 naselja nije imala niti jedno sa srpskom apsolutnom većinom! Praktički 50% naselja u općini Subotica su hrvatska naselja s apsolutnom ili relativnom većinom, a ostalo su uglavnom s mađarskom, s tim da je na tako velikom prostoru bilo samo

13,4% stanovništva (tablica 4). Slični su odnosi i u samom gradu Subotici koji je tek 1981. dostigao svoju populaciju s početka stoljeća.

Prema tome, usporedi li se veliki broj srpskih naselja u istočnoj Slavoniji (51 naselja ili 14,1% svih naselja) s prosječno malim brojem stanovnika s malim brojem hrvatskih, ali populacijskih velikih naselja i posebno njihov prostorni kontinuitet, jasno se može postaviti i dan danas pitanje prostora SZ Bačke i načina njezina pripajanja Vojvodini, odnosno Srbiji. To je prostor bitno veći od dijela osječko-vukovarskog općinskog prostora kontinuirane srpske naseljenosti u kojem se danas vodi pravi rat i gore hrvatska sela smještena u tom okruženju (Čelije npr.). Idući dalje u prošlost potvrda gornjih tvrdnji postaje sve veća.

4. ETNIČKI SASTAV PRIGRANIČNIH ZONA NAKON 2. SVJETSKOG RATA (1948. GODINE)

Iako komparabilnost podataka zbog dijelom različite administrativno-teritorijalne podjele 1948. i 1981. godine nije potpuna, podaci iz tablica 8. i 9. mogu nam doprijeti kontinuitetu analize i potvrđivanju onoga što se sa stanovništvom u vremenskom slijedu događalo. Ovom su prilikom pored Hrvata i Srba u tablicu unijeti i Njemci i Mađari kao potvrda njihova apsolutnog i relativnog pada nakon 1921. godine.

Prva konstatacija koja se nameće, promatrajući tablicu 8. je da je nacionalni sastav istočne Slavonije 1948. godine sličniji današnjem (tablica 1) nego onom iz 1981. godine (tablica 3). Posebno je po-

tvrdena činjenica da udio Srba nikad u poslijeratnom razdoblju nije prelazio 17% i da 1991. godine tek nešto manji nego poslijeratne 1948. godine. Promatrajući istu razliku po općinama također se uočava velika sličnost s tim da se samo u općini Vukovar relativno razlika između Hrvata i Srba smanjila, a u ostalim povećala. Ukoliko bi se i postavljao problem srpskog stanovništva u istočnoj Slavoniji to je jedino moguće u već spomenutim dijelovima općina Osijek i Vukovar. Ta, međutim, zona nije kontinuirano naseljena prema Vojvodini srpskim stanovništvom s obzirom da se uz Dunav javljaju i hrvatsko selo Aljmaš, Erdut, Jabukovac, Sotin itd. sve do Iloka ili pak općinski centar Vukovar s relativnom hrvatskom većinom. Još jedanput treba naglasiti da u srpskim naseljima ne živi niti 1/3 Srba istočne Slavonije.

Tablica 8. Nacionalni sastav stanovništva Istočne Slavonije po kotarima 1948. godine

KOTAR	Hrvati	Srbi	Njemci	Mađari	Ostali	Ukupno	Hrvati	Srbi	Njemci	Mađari	Ostali	Ukupno
Beli Manastir	18792	11442	4494	16945	1829	53502	35,1	21,4	8,4	31,7	3,4	100,0
Donji Miholjac	20099	3779	298	574	104	24854	80,9	15,2	1,2	2,3	0,4	100,0
Đakovo	46562	4665	447	2189	2623	56486	82,4	8,3	0,8	3,9	4,6	100,0
Osijek	54629	22355	1481	7341	2615	88421	61,8	25,3	1,7	8,3	2,9	100,0
Slavonski Brod	56693	5611	119	346	3175	65944	86,0	8,5	0,2	0,5	4,8	100,0
Valpovo	22945	1039	103	483	310	24880	92,2	4,2	0,4	1,9	1,3	100,0
Vinkovci	50778	9567	272	2170	1369	64156	79,1	14,9	0,4	3,4	2,2	100,0
Vukovar	25120	18801	140	3320	5035	52416	47,9	35,9	0,3	6,3	9,6	100,0
Županja	36625	1141	58	140	987	38951	94,0	2,9	0,2	0,4	2,5	100,0
Ukupno:	332243	78400	7412	33508	18047	469610	70,7	16,7	1,6	7,1	3,9	100,0

Izvor: Stanovništvo po narodnosti, Knjiga IX, Konačni rezultati popisa stanovništva 1948. godine. Savezni zavod za statistiku, Beograd 1954. sl. 494.

Tablica 9. Nacionalni sastav stanovništva zapadne Bačke i zapadnog Srijema po kotarima 1948. godine

KOTAR	Hrvati	Srbi	Njemci	Mađari	Ostali	Ukupno	Hrvati	Srbi	Njemci	Mađari	Ostali	Ukupno
Bačka Palanka	1240	30070	717	3271	6433	41731	3,0	72,1	1,7	7,8	15,4	100,0
Odžaci	5042	38502	1266	9794	11991	66901	8,0	57,6	1,9	14,6	17,9	100,0
Sombor	26376	52815	2273	33909	3343	118716	22,2	44,5	1,9	28,6	2,8	100,0
Subotica	45608	11617	480	51716	2773	112194	40,7	10,4	0,4	46,1	2,4	100,0
Šid	7381	15764	153	995	6254	30547	24,2	51,6	0,5	3,3	20,4	100,0
Ukupno:	85947	148774	4889	99685	30794	370089	23,2	40,2	1,3	26,9	8,4	100,0

Izvor: kao kod tablice 8.

Za razliku od istočne Slavonije u zapadnoj Bačkoj i Srijemu između 1948. i 1981. godine postoje bitne razlike. Udjel i broj Hrvata su nakon 1948. godine bitno smanjeni, a Srba povećani. Usporede li se te promjene s istočnom Slavonijom proces je jasan: relativno smanjivanje Srba ne znači i njihovo apsolutno smanjivanje nakon 1948. (apsolutno je povećanje Srba za oko 26.000) u istočnoj Hrvatskoj, dok su Hrvati u zapadnoj Bačkoj i Srijemu s 85.947 ili 23,5% 1948. godine pali na 62.207 ili samo 14,0% 1991. godine. Emigracija Hrvata iz tog prostora uvjetovana različitim razlozima (od gospodarskih do političkih) je, dakle, stalan i intenzivan proces.

Relativni udjeli Hrvata u Apatinu, Baču, Somboru, Subotici i Šidu (kotari) potvrđuju da je iz 1981. godine spomenuti niz hrvatskih naselja uz samu granicu bio još veći, te da je apsolutni i relativni broj Hrvata u zapadnoj Bačkoj i Srijemu bio veći nego Srba u istočnoj Slavoniji! To je bitna činjenica za rasvjetljavanje povlačenja granice prema etničkom principu. Uz sve to ponovo treba spomenuti kotar Suboticu pa dijelom i SZ dio kotara Sombor. U Subotici je 1948. godine Hrvata bilo gotovo 4 puta više nego Srba i upravo je dio tog kotara sa SZ dijelom kotara Sombor činio prema Baranji kontinuiranu zonu hrvatske autohtone naseljenosti. Takvog primjera 1948. godine u istočnoj Slavoniji nije bilo pa ipak se nije postavljao problem istočne hrvatske granice, a danas srpski ekstremisti to pitanje u istočnoj Hrvatskoj postavljaju bez ikakve egzaktne i povijesno-pravne osnove.

Očito je da su unaprijed kod postavljanja granica nacionalnih država odredi da cijela Vojvodina pripadne Srbiji, iako to sve do po-

slije 2. svjetskog rata nikad nije bila. Prema tome, **ova je granica uglavnom postavljena kao geografska**, i samo dijelom etnička u Srijemu, a najvažniji princip podjele prostora etnički i povijesno-pravni uopće nisu poštivani. Demografski podaci pokazuju da je podjela vršena u ovom razgraničenju više na štetu Hrvatske. Pogled unazad će to još više potvrditi.

5. GODINA 1921.

Popisna godina 1921. je prva u novostvorenoj zajednici Kraljevini SHS i zato posebno bitna za početak analize i ocjenu kakvo bi danas stanje bilo u promatranim prigraničnim zonama da Vojvodina nije praktički poklonjena Srbiji nakon 2. svjetskog rata. Te 1921. godine današnji Vojvođanski prostor „de iure” nije pripao Srbiji nego je posebno izdvojen u pokrajinu pod nazivom „Banat, Bačka i Baranja” dok je pokrajina Srbija bila južno od Dunava, a cijeli je Srijem u okviru Srijemske županije s posebno izdvojenim gradom Zemunom bio dio pokrajine pod nazivom „Hrvatska, Slavonija, Međimurje i otok Krk s općinom Kastav” (Popis stanovništva u Kraljevini SHS, 1921. godine, Sarajevo 1924. st. 2.).

Pored različite teritorijalne podjele, drugi bitan problem rekonstrukcije nacionalnog sastava prigraničnih zona je ne objavljivanje etničkog sastava po županijama i kotarima, već samo prema vjeroispovjesti i materinjem jeziku. Takvi su podaci po prigraničnim kotarima predloženi u tablicama 10. i 12. Najjednostavniji, a ujedno i najpribližniji način rekonstrukcije nacionalnog sastava je taj da se od stanovništva popisanog prema hrvatskom ili srpskom materinjem jeziku oduzme pravoslavno stanov-

ništvo popisano prema vjeroispovjesti i tako dobije hrvatsko stanovništvo. Pravoslavno stanovništvo je moguće u razmatranju uzimati kao srpsko, a stanovništvo s njemačkim i mađarskim materinjim jezikom kao Njemce, odnosno Mađare. Ostalo se stanovništvo dobije kao razlika sume spomenutih nacionalnosti i ukupnog stanovništva kotara.

Ovakav način određivanja udjela Hrvata i Srba može dati veći broj srpskog pučanstva s obzirom da u pravoslavno stanovništvo mogu biti uključeni npr. Crnogorci, Bugari, Rusi itd. no kako se radi uglavnom o malim veličinama najbolje je ovakve analize i raditi upravo s najvećim mogućim brojem Srba u kotarima.

Bez posebnog razmatranja tablica 10. i 12. s apsolutnim vrijednostima po kotarima za vjeroispovjesti materinji jezik, uočimo neka obilježja nacionalnog sastava istočne Hrvatske (tablica 11.). Hrvati u cijelom prostoru imaju natpolovičnu većinu, a relativni je udjel Srba i tada bio na razini na kojoj se zadržava sve do danas. Bitno je uočiti velike udjele Mađara i posebno Njemaca, kojih je bilo gotovo kao Srba i koji su do 1948. godine praktički nestali iseljavanjem. Ukoliko se tadašnji kotari spoje približno u današnje općine (Batina i Darda u Baranju ili Beli Manastir, Ilok, Vukovar i Vukovar-grad u Vukovar i Vinkovci i Vinkovci-grad u Vinkovce). Srbi ni na početku prve zajedničke države sa Hrvatima u istočnoj Hrvatskoj niti u jednoj općini nemaju ni apsolutnu ni relativnu većinu. Do 1991. godine broj Hrvata je porastao za 129%, a broj Srba za 49%, što potvrđuje da su se u hrvatske krajeve nakon odlaska Njemaca primarno useljavali Hrvati.

Tablica 10. Stanovništvo istočne Slavonije prema vjeroispovjesti i materinjem jeziku 1921. godine (apsolutni podaci po kotarima)

KOTAR	Stanovništvo prema vjeroispovjesti					Stanovništvo prema materinjem jeziku				
	Rimokatolička	Pravoslavna	Protestantsko	Ostalo	Ukupno	Hrvatski ili srpski	Njemački	Mađarski	Ostalo	Ukupno
1. Batina	16398	1892	1787	389	20466	8157	4584	7484	241	20466
2. Brod (grad)	8100	1264	350	907	10621	8195	1128	541	757	10621
3. Brod	39800	4383	258	1675	46116	42485	774	389	2468	46116
4. Darda	18746	4910	4813	484	28953	7480	11678	9092	703	28953
5. Donji Miholjac	21320	2007	314	269	23910	19669	1249	2556	436	23910
6. Đakovo	41824	4733	165	893	47615	32136	10194	2833	2452	47615
7. Ilok	11424	12237	3973	699	28333	18266	3391	2226	4450	28333
8. Osijek (grad)	26084	4581	675	3072	34412	20650	9870	2101	1791	34412
9. Osijek	16780	10747	1902	154	29583	17218	6582	5175	608	29583
10. Valpovo	21331	660	118	243	22352	18243	2360	1084	665	22352
11. Vinkovci (grad)	7642	1114	594	823	10173	6425	2635	641	472	10173
12. Vinkovci	25437	4366	1880	308	31991	24975	5203	1088	725	31991
13. Vukovar (grad)	7794	1738	175	537	10244	6825	2642	563	214	10244
14. Vukovar	14890	13508	1792	1755	31945	20245	4810	4835	2055	31945
15. Županja	29882	2009	369	437	32697	29453	1805	427	1012	32697
UKUPNO	307452	70149	19165	12645	409411	280422	68905	41035	19049	409411

Izvor: Popis stanovništva u kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca 1921. godine. Prethodni rezultati, Direkcija državne statistike u Beogradu, Sarajevo 1924., st. 254.

Tablica 11. Nacionalni sastav stanovništva istočne Slavonije po kotarima 1921. godine

KOTAR	Hrvati	Srbi	Njemci	Mađari	Ostali	ukupno	Hrvati	Srbi	Njemci	Mađari	Ostali
1. Batina	6265	1892	4584	7484	241	20466	30,6	9,2	22,4	36,6	1,2
2. Brod (grad)	6931	1264	1128	541	757	10621	65,3	11,9	10,6	5,1	7,1
3. Brod	38102	4383	774	389	2468	46116	82,6	9,5	1,7	0,8	5,4
4. Darda	2570	4910	11678	9092	703	28953	8,9	17,0	40,3	31,4	2,4
5. Donji Miholjac	17662	2007	1249	2556	436	23910	73,9	8,4	5,2	10,7	1,8
6. Đakovo	27403	4733	10194	2833	2452	47615	57,6	9,9	21,4	5,9	5,2
7. Ilok	6029	12237	3391	2226	4450	28333	21,3	43,2	12,0	7,9	15,6
8. Osijek (grad)	16069	4581	9870	2101	1791	34412	46,7	13,3	28,7	6,1	5,2
9. Osijek	6471	10747	6582	5175	608	29583	21,9	36,3	22,2	17,5	2,1
10. Valpovo	17583	660	2360	1084	665	22352	78,7	3,0	10,5	4,8	3,0
11. Vinkovci (grad)	5311	1114	2635	641	472	10173	52,2	11,0	25,9	6,3	4,6
12. Vinkovci	20609	4366	5203	1088	725	31991	64,4	13,6	16,3	3,4	2,3
13. Vukovar (grad)	5087	1738	2642	563	214	10244	49,7	17,0	25,8	5,5	2,0
14. Vukovar	6737	13508	4810	4835	2055	31945	21,1	42,3	15,1	15,1	6,4
15. Županja	27444	2009	1805	1012	427	32697	83,9	6,1	5,5	3,1	1,4
UKUPNO	210273	70149	68905	41035	19049	409411	51,4	17,1	16,8	10,0	4,7

Izvor: Tablica 10.

Tablica 12. Stanovništvo zapadne Bačke i zapadnog Srijema prema vjeroispovjesti i materinjem jeziku 1921. (apsolutni podaci po kotarima)

KOTAR	Stanovništvo prema vjeroispovjesti					Stanovništvo prema materinjem jeziku				
	Rimokatolička	Pravoslavna	Protestantsko	Ostalo	Ukupno	Hrvatski ili srpski	Njemački	Mađarski	Ostalo	Ukupno
Apatin	39892	5871	84	388	46235	12770	20925	11854	686	46235
Odžaci	35124	6116	6503	608	48351	9840	28454	1615	8442	48351
Palanka	23167	12127	5311	587	41192	12583	23071	1478	4060	41192
Sombor	53690	5235	4369	805	64099	12500	31350	19726	523	64099
Subotica (grad)	89194	6818	1403	4442	101857	70671	2424	27730	1032	101857
Šid	13650	14650	1441	2721	32462	25726	2766	369	3601	32462
UKUPNO	254717	50817	19111	9551	334196	144090	108990	62772	18344	334196

Izvor: Kao kod tablice 10.

Bitno je drugačija situacija u zapadnoj Bačkoj i Srijemu (tablica 13.). Najzastupljeniji narod su Njemci (32,6%), zatim Hrvati (27,9%) pa Mađari (18,8%) i tek na četvrtom mjestu Srbi kojih je bilo samo 15,2%. Prema tome, ovi podaci već sami po sebi govore o

autohtonosti hrvatskog pučanstva na ovim prostorima. Hrvata je bilo više nego Srba u kotarima: Apatin, Sombor i Subotica što samo potvrđuje ranije spomenute tvrdnje o toj SZ prigraničnoj zoni (u Somboru je Hrvata bilo za 20.000 više nego Srba, a u Subotici čak 10

puta više!). Prema etničkom i povijesnom principu tada uopće nije bilo sporno kuda uključiti zapadni dio današnje Vojvodine — u Hrvatsku, jer je taj prostor bio dio Austro-ugarske monarhije i s Hrvatima kao većinskim slavenskim elementom.

Tablica 13. Nacionalni sastav stanovništva zapadne Bačke i zapadnog Srijema po kotarima 1921. godine

KOTAR	Hrvati	Srbi	Njemci	Mađari	Ostali	ukupno	Hrvati	Srbi	Njemci	Mađari	Ostali	Ukupno
Apatin	6899	5871	20925	11854	686	46235	14,9	12,7	45,3	25,6	1,5	100,0
Odžaci	3724	6116	28454	1615	8442	48351	7,7	12,6	58,8	3,4	17,5	100,0
Palanka	456	12127	23071	1478	4060	41192	1,1	29,4	56,0	3,6	9,9	100,0
Sombor	7265	5235	31350	19726	523	64099	11,3	8,2	48,9	30,8	0,8	100,0
Subotica (grad)	63853	6818	2424	27730	1032	101857	62,7	6,7	2,4	27,2	1,0	100,0
Šid	11076	14650	2766	369	3601	32462	34,1	45,1	8,5	1,2	11,1	100,0
UKUPNO	93273	50817	108990	62772	18344	334196	27,9	15,2	32,6	18,2	5,5	100,0

Izvor: Tablica 12.

Međutim, nakon formiranja Kraljevine Jugoslavije 1929. godine cijele su pokrajine Bačka, Banat i Baranja i istočni dio Srijemske županije pripojene Dunavskoj banovini koja se na jug protezala sve do Kruševca. Time je praktički prvi put taj prekosoovski i prekodunavski prostor administrativno vezan za srbijanski prostor južno od

Dunava, iako to još „de iure” nije bila država Srbija. To je, međutim, otvorilo migracijske smjerove i Srbi su sa 15,2% u ukupnom stanovništvu, 1848. godine skočili na 40,2%, a Hrvati pali sa 27,9% na 23,2%. Njemci su do 1948. godine praktički nestali, Mađari su se povećali i jasno je uočljivo da je autohtono hrvatsko stanovništvo, velikim dijelom i planskim političkim

pritislima, praktički prepustilo prostor novim srpskim kolonistima.

Pretpostavimo li npr. da je srpsko stanovništvo od 1921. do 1991. godine u istočnoj Hrvatskoj raslo po istoj stopi kao i hrvatsko, Srba bi danas u toj regiji bilo oko 22%, a da je hrvatsko stanovništvo u istom razdoblju u zapadnoj Bačkoj i Srijemu raslo po istoj stopi kao i

srpsko, Hrvata bi danas u toj prigraničnoj zoni bilo čak 82%!!! Brojke očito najbolje potvrđuju političko negiranje objektivnih činjenica i različite srbijanske igre oko granica. Kao posebno potvrda svih naroda priložena je i karta autohtonih hrvatskih naselja Bačke i Srijema, korigirano od autora rada prema izvorima poznatih istraživača ovih krajeva A. Sekulića i J. Lončarevića (vidjeti popis literature). Jasno se vidi prema broju naselja da je preko 60% svih naselja istočno od Dunava autohtonih hrvatskih, a njihov prostorni raspored potvrđuje prostorni kontinuitet u širem prostoru. Potvrde za to autori nalaze i u nizu povijesnih dokumenata, osnivanju župa, matičnih knjiga župnih ureda itd.

Međutim, bez obzira na silinu hrvatske emigracije iz zapadnih vojvođanskih ravnica popisi stanovništva su i 1981. i 1991. pokazali da Hrvati na ovim prostorsima i dalje opstoje kao na dijelu svojeg autohtonog prostora.

6. ZAKLJUČAK

Nakon detaljnijeg razmatranja promjene nacionalnog sastava prigraničnih zona u istočnoj Hrvatskoj i zapadnoj Bačkoj i Srijemu prema popisnim rezultatima od 1921. do 1991. godine, moguće je definirati nekoliko osnovnih dolje navedenih zaključaka.

Prvo, ključno povijesno-etnografska djela A. Sekulića „Bački Hrvati” i J. Lončarevića „Hrvati u Srijemu”, bazirana na obimnoj literaturi i izvorima podataka, potvrđuju autohtonost brojnih hrvatskih naselja u tom dijelu Vojvodine, odnosno danas Republike Srbije. Navedeni izvori izdvajaju, putem konkretnih povijesnih činjenica, preko 60 autohtonih hrvatskih naselja što je činilo oko 62% svih naselja u toj današnjoj prigraničnoj zoni. Prije prvog svjetskog rata zapadni je dio Srijema sa gradom Zemunom pripadao Kraljevini Hr-

vatskoj i Slavoniji, a Bačka, Banat i Banija su bile pod direktnom upravom Ugarske. Srbija je bila južno od Save i Dunava te istočno od Drine, i bez današnjih regija Sandžak, pokrajine Kosovo i republike Makedonije. Cijeli vojvođanski prostor nikad nije bio državotvorni srpski prostor.

Drugo, nakon prvog svjetskog rata 1918. godine u prvu političku zajednicu jugoslavenskih naroda promatrane su prigranične zone administrativno bile podijeljene na slijedeći način: Bačka, Banat i Baranja čine posebnu pokrajinu, a cijeli su Srijem sa gradom Zemunom i današnja istočna Slavonija bili dio pokrajine Hrvatske i Slavonije. Srbija je te godine, na čije se granice danas pozivaju srpski novovalni političari, bila južno od Save i Dunava i istočno od Drine, ali je uključivala i današnju Republiku Makedoniju. Prema tome, sjeverno od Save i Dunava i zapadno od Drine (zapadno od Drine samo u vrijeme starih carstava od XII do XV stoljeća) nije bilo srbijanskih državotvornih prostora. Stoga je današnja „Velika Srbija” bolesna fikcija osvajačke politike bez povijesnih i demografskih temelja.

Treće, kao posljedica takve povijesne podjele prostora u prigraničnom prostoru današnjih 8 zapadno Bačkih i Srijemskih općina (općine Apatin, Bač, Bačka Palanka, Beočin, Odžaci, Sombor, Subotica i Šid približno odgovaraju ondašnjim prigraničnim kotarima) prema prvom popisu stanovništva u Kraljevini SHS 1921. godine živjelo je ukupno 334.196 stanovnika. Od toga je Njemaca bilo 108.990 ili 32,6% Hrvata 93.273 ili 27,9%, Mađara 62.772 ili 18,8% i Srba samo 50.817 ili 15,2% (ostalih je bilo 5,5%). Takva je struktura i posebno mali udjel Srba razumljiv, s obzirom da ovaj prostor nije nikad do 1945. godine bio dio države Srbije. Od navedenog broja Srba samo je jedan dio autohtono stanovništvo, dok je drugi doseljenički kao prebjeg pred Turcima.

Četvrto, u današnjoj istočnoj Slavoniji (ondašnji kotari približno odgovaraju današnjim općinama Beli Manastir, Donji Miholjac, Đakovo, Osijek, Slavonski Brod, Valpovo, Vukovar, Vinkovci i Županja) iste 1921. godine živjelo je ukupno 409.411 stanovnika od čega Hrvata 210.273 ili 51,4%, Srba 70.149 ili 17,1%, Njemaca 68.905 ili 16,8% i Mađara 41.035 ili 10,0% (ostalih je bilo 4,7%). Prema tome, Srbi sa 17,1%-tnim udjelom u istočnoj Slavoniji i 15,2%-tnim u zapadnoj Bačkoj i Srijemu nisu mogli biti državotvoran narod, kao uostalom i prema povijesnom faktoru.

Peto, Bačka, Banat, Baranja i Srijem kao gospodarski vrlo atraktivni prostori ubrzo postaju veliki srpski interes tako da se ti prostori u okviru Kraljevine SHS planski naseljavaju Srbima, a istovremeno počinje i pritisak na Hrvate i oni počinju iseljavati. Proces je naročito postao intenzivan nakon formiranja Kraljevine Jugoslavije i pripajanja 1931. godine ovih prostora Dunavskoj banovni koja je još obuhvatila cijelo Podunavlje i sjeverno Pomoravlje, praktički sve do Kruševca. Tim su „de facto” iako ne „de iure” prekosavski i prekodunavski krajevi pripali starim srpskim krajevima u okviru ranijeg Beogradskog pašaluka. Jačanjem srpske dominacije u Kraljevini Jugoslaviji i ovakvim razgraničenjem Savske i Dunavske banovine useljavanje Srba i iseljavanje Hrvata se intenzivira. Ubrzo nakon toga slijedi 2. svjetski rat i podjela promatranih prigraničnih zona: granica između Hrvatske i Vojvodine (Srbije) se vuče Dunavom od Iloka i pravcem S—J uz male pomake ovisno, ali samo dijelom, o etničkom sastavu naselja. Prema tome, današnja je granica Hrvatske i Vojvodine prirodno-geografska, a ne etnička ili povijesna. To je bitan faktor sadašnjih razgovora o razgraničenju.

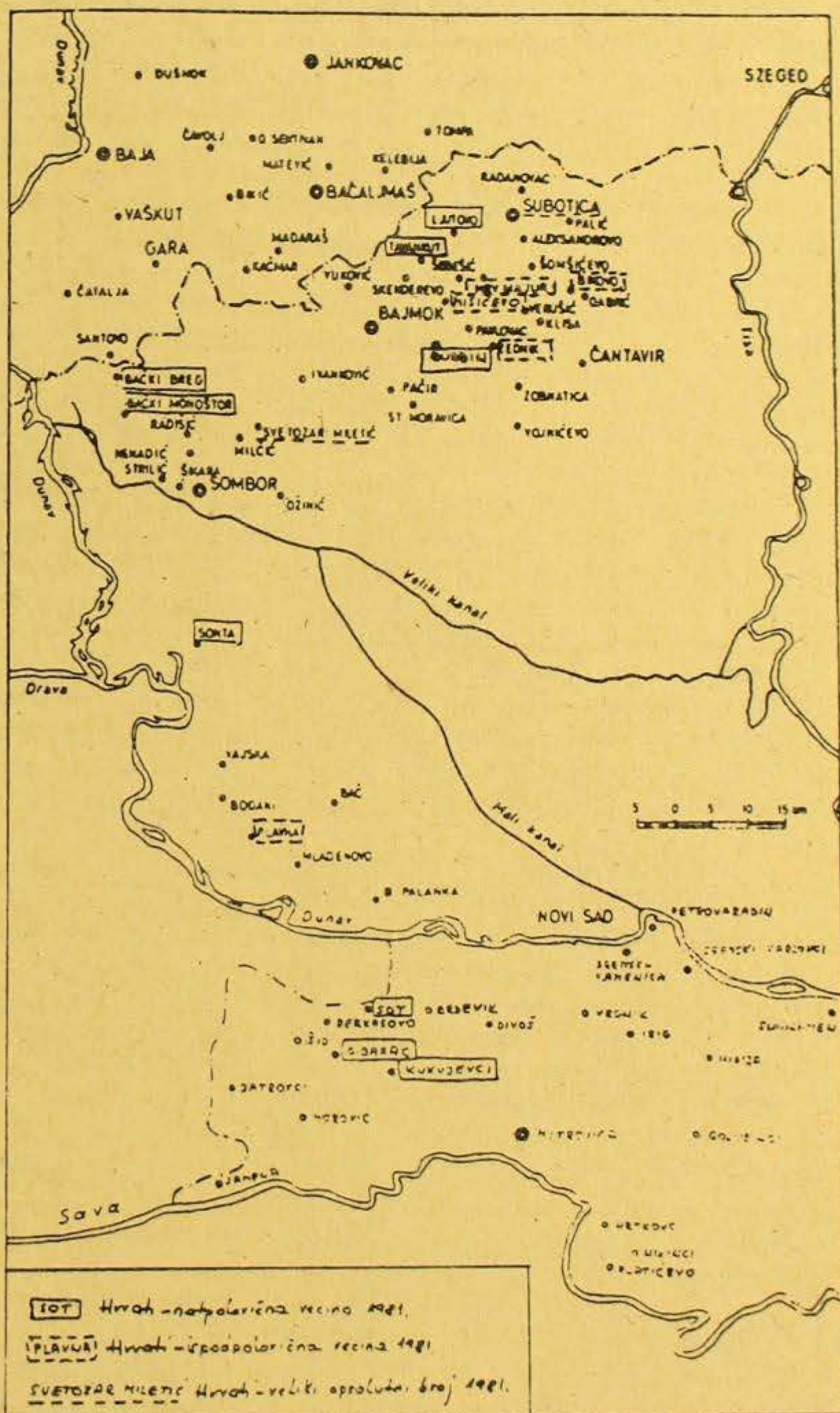
Šesto, kao rezultat svega ovog, potpunog iseljavanja Njemaca i koloniziranja Srba demografski se sli-

ka zapadne Bačke i Srijema u popisu stanovništva 1948. godine bitno promijenila od ukupno 370.089 stanovnika Hrvata je bilo 85.947 ili 23,3%, Srba čak 1.488.774 ili 40,2%, Mađara 99.685 ili 26,9%, Njemci su praktički nestali (samo 1,3%), a ostalih je bilo 8,4%. Dok se broj Srba povećao 3 puta, apsolutni se i relativni broj Hrvata smanjio. To je bila ta planirana kolonizacija Vojvodine, no usprkos svega toga Srbi sve do danas u ovoj prigraničnoj zoni neće imati natpolovičnu većinu stanovništva. Istovremeno se promijenila i demografska slika istočne Slavonije. Apsolutni se broj Srba povećao i nešto malo relativno smanjio, Njemci su i iz ovog prostora nestali, a Hrvati su se bitno povećali također planskom kolonizacijom. Da je objektivno zapadni dio Vojvodine pripao Hrvatskoj, takva bi kolonizacija Hrvata zahvatila i taj prostor.

Sedmo, poslijeratne promjene nacionalnog sastava s obje strane granice također nisu išle istim smjerom i intenzitetom. U zapadnoj se Bačkoj i Srijemu i dalje povećava udjel i broj Srba, a smanjuje Hrvata, ali Srbi još uvijek nemaju apsolutnu većinu. Još uvijek je u toj zoni 10 velikih hrvatskih naselja s natpolovičnom većinom i 5 s ispodpolovičnom većinom koja imaju prostorni kontinuitet u SZ dijelu Bačke ili se nalaze na važnim prometnicama u općini Šid. u istočnoj se pak Slavoniji apsolutno povećava i broj Hrvata (više) i broj Srba (manje), ali im se relativni udjeli smanjuju naročito na račun novoformiranih „Jugoslavena” kao nacionalne kategorije. I dok u istočnoj Hrvatskoj živi 93.120 Srba (samo 27,2% u brojnim malim srpskim selima) u zapadnoj Bačkoj i Srijemu živi 65.978 Hrvata u malom broju velikih sela. Prvi uzvikuju „ovo je Srbija”, a drugi se boje i izreći da su hrvati usprkos svim povijesnim činjenicama.

Osmo, politička zbivanja nakon 1981. godine, demokratizacija u Hrvatskoj i opstanak ortodoksnog komunističkog režima u Srbiji i ukidanje autonomije u Vojvodini, ponovo uvjetuju promjene nacionalnog sastava. U istočnoj Slavoniji primarno raslojavanjem, „Jugoslavena” broj i udio Hrvata i Srba ponovo je sličan onom iz 1948. godine: Hrvata 482.034 ili 72,0%, Srba 104.574 ili 15,6%, a ostalih 82.824 ili 12,4%. Prema tome, u cjelokupnom razdoblju apsolutni broj Srba u istočnoj Hrvatskoj stalno raste, a relativni se zadržava na otprilike istoj razini — 15%. Sa Hrvatima preko granice, međutim, nije tako. Njihov se broj i apsolutno i relativno stalno intenzivno smanjuje, a voljom politike pretvaraju se u Bunjevce i Šokce, tako da ih danas ima 62.207 ili 14,0%, što je još uvijek respektabilan apsolutni broj koji nije bitno manji od broja Srba u istočnoj Hrvatskoj.

Deveto, pretpostavi li se npr. da je srpsko stanovništvo od 1921. do 1991. godine u istočnoj Hrvatskoj

Slika 1. Autohtona hrvatska naselja u Bačkoj i Srijemu prema A. Sekuliću i J. Lončareviću.

raslo po istoj stopi kao i hrvatsko, Srba bi danas u toj regiji bilo oko 22%. Pretpostavi li se, međutim, da je hrvatsko stanovništvo u istom razdoblju u zapadnoj Bačkoj i Srijemu raslo po istoj stopi kao i srpsko, Hrvata bi danas u toj prigraničnoj zoni bilo čak 82%!! Brojke su naravno najbolja potvrda negiranju političkih zabluda.

POVODOM GODIŠNJICE OSNIVANJA PODRUŽNICE DSHV U PLAVNI

Prije godinu dana, točnije 15. IX 1990. godine osnovana je prva Podružnica DSHV. Podružnica djeluje na području općine Bač, a sjedište joj je u Plavni. Zahvaljujući grupi entuzijasta, bez obzira na sve teškoće i prepreke, nedostatak kadrova, težak materijalni položaj i političko neiskustvo, prvi pokušaj političkog organiziranja u poslijeratnom razdoblju na ovom prostoru uspio je i dao određene rezultate.

Gradani ove općine dobili su priliku da artikuliraju svoje političke interese i izraze ih kroz i u okviru DSHV, koji je po svom programu, načelima i ciljevima, te sredstvima kojima se služi da bi te ciljeve ostvario, demokratska organizacija u pravom smislu te riječi.

Činjenica da 95% građana u dosadašnjem jednopartijskom i jednounomnom sistemu nije bilo organizirano u SK, dovoljno govori o tom da je postojao ogroman potencijal i veliki manevarski prostor za druge opcije i programe, što je svakako predstavljalo povoljnu okolnost za nas. Isto tako, jasno je da ti građani nisu imali gotovo nikakvog utjecaja na društvene tokove i kretanja koja su usmjeravana od strane malobrojnih ali „odabranih“ drugova sa crvenom knjižicom.

Uvođenjem višestranačja, smatrali smo da i građani ove općine imaju pravo opredijeliti se po svojoj slobodnoj volji za onaj program i opredjeljenja koja im najviše odgovaraju i za koji smatraju da najbolje izražavaju njihove interese. Rukovodeći se tom mišlju, mi smo osnovali ogranak DSHV, prezentirali javnosti svoj program iznoseći ga tako na tržište ideja i političkih opcija, ostavljajući svakom pojedincu mogućnost da ga prihvati ili odbaci. Na naše veliko zadovoljstvo, ubrzo smo se uvjerali da interesiranje građana prelazi sva očekivanja. Svoj promociji DSHV u Plavni 15. IX 1990. godine koja je održana u sali mjesnog kina prisustvovalo je oko 300 osoba, koliko ona maksimalno i može primiti, iako smo danima prije toga bili izvrgnuti prijetnjama, vrijeđanjima i klevetama, sve u cilju onemogućavanja skupa. Čak je u noći između 13. i 14. IX miniran Franjevački samostan u Baču, što nas je trebalo zastrašiti, a uoči same promocije širene su smišljene glasine kako ćemo navodno biti poklani, izvjesni „heroji“ iz redova SPS-a (kolonističke provincije) prijetili su da će nam spaliti zastavu a govornike premlatiti, prisutne rastjerati i slično. Organi OSUP- Bač dosljedno su obavili svoj posao, tako da se aktivnost malobrojnih provokatora (u sali i na ulici) svela na vulgarna dobacivanja i psovke. Poslije toga, uslijedilo je nešto što uistinu nismo očekivali. Općinska vrhuška (sastavljena — kojeg li slučaja! — također od kadrova kolonističke populacije), koristeći gotovo neograničenu vlast koju drži u rukama od 1946. tj. od kada su „vlakovima bez voznog reda“ stigli u ove krajeve i poltrone u Mjesnoj zajednici Plavna (treba li reći da su opet u pitanju koloni-

stil) organizira „miting“ po uzoru na „stara dobra“ vremena kad je „jogurt revolucija“ žarila i palila Vojvodinom.

Nastupa faza „diferencijacije“. Svatko tko je pod sumnjom da ima neke veze sa promocijom DSHV ili što je uistinu tragikomično SVATKO TKO JE PRISUSTVOVAO PROMOCIJI, na meti je, pogotovo ako ima bilo kakvu funkciju u mjesnoj zajednici. Metodom puča syrnuti su legalni organi MZ Plavna, tajnik MZ je istjeran sa posla (naravno, zato što je kao službeno lice dao ključeve od sale u kojoj je održan skup — na što je uzgred rečeno bio obavezan jer je od Izvršnog saveta MZ dobio nalog) zahtijevaju se i mjere „otkaza“ za još dvojicu „učesnika“ promocije. Svi oni koji su već od ranije bili „sumnjivi“ jer su ih doušnici opštinske vrhuške zapazili da čitaju hrvatski tisak ili da (što je još gore) gledaju HTV, izvrgnuti su svakodnevnim šikaniranjima, pretnjama i uvredama.

U gotovo nemogućim uvjetima rukovodstvo Podružnice pokušava otpočeti sa radom. Budući da nismo imali prostorije za sastanke, održavamo ih po privatnim kućama naših članova i simpatizera uz neizbježne doušnike koji nas prate i prisluškuju, a povremeno i prekidaju sjednice otvorenim upadima i galanom.

Kolovođe „mitingaša“ — radi se u stvari o 5—6 osoba bez ikakvog ugleda u ovoj općini potpomognuti „opštinskom vrhuškom“ uz istovremenu antihrvatsku kampanju Radio-Bača i „Dnevnika“, po svaku cijenu pokušavaju huškanjem isforsirati međunacionalni sukob Hrvata i Srba, a sve u ime „ugroženog Srpstva“, čiji su oni „čuvani“.

Gradani Mjesne zajednice Plavna (njih 257 — najhrabrijih) peticijom zahtijevaju od SO Bač, Skupštine AP Vojvodine, Skupštine Srbije, i Skupštine SFRJ, vraćanje legalnih organa Mjesne zajednice i odgovornost za one koji narušavaju međunacionalne i međuljudske odnose.

Podružnica DSHV sa svoje strane pokušava također kontaktima sa SO i strankama koje djeluju na području općine Bač (SPO i SPS) raditi na razrješavanju problema, no bez ikakvih rezultata. Vrhuška općine Bač činično odgovara kako se „mora poštovati volja građana“ — odnosi se na volju 92 građana koji su zahtijevali smjenu organa MZ i sekretara.

Podružnica DSHV — Plavna u više navrata upućuje službene dopise u SO Bač, argumentirano navodeći razloge nezadovoljstva većine građana MZ, na što su organi i funkcionari SO Bač oglašuju. Krug se zatvara kada smo poslije obraćanja Skupštini AP Vojvodine, Srbije i SFRJ, te osobno predsjedniku Narodne Skupštine Srbije dr Slobodanu Unkoviću, i to poslije punih 187 dana (!) od dana pismenog zahtjeva od Izvršnog veća Vojvodine dobili dopis (izvučen na šapilografu) i potpisan od strane Radomana Božovića u kome stoji kako smo mi u stvari RAVNOPRAVNI GRAĐANI Vojvodine i Srbije.

O problemu u vezi sa kojima smo se obratili, naravno ni riječi. U međuvremenu smo imali i jedan režiran i jalov razgovor na poziv Ivana Jaramazovića predsjednika Skupštinske komisije za predstavke i žalbe građana, koji nam je uz pomoć tajnika iste komisije Lazara Medića pokušao „otvoriti oči“ tj. (kako smo mi protumačili) — začepiti usta.

Uz dužnu zahvalnost Božoviću, Jaramazoviću i ostalima „dobrotvorima“ koji se svim silama trude da nam „otvore oči“ mi smo zamolili predsjedništvo DSHV i gospodina predsjednika da problem Plavne iznese na konferenciji KESS-a u Genevi, što je i učinjeno.

Naš hod po trnju se nastavlja, ali posustati NEĆEMO.

Svi vi gospodo koji ste se samo DEKLARATIVNO opredijelili za višestranačje i formalno ga „dozvolili“ a prljavim metodama gušite i onemogućavate svaku demokraciju u Vojvodini, shvatit ćete da je Vaše vrijeme prošlo i da se silom ništa ne može postići. Mi smo gospodo radili, i dalje ćemo raditi koliko možemo ili tačnije koliko nam Vaša vlast dozvoli, ali smo tu i morate htjeli ili ne računati s tim.

Na kraju riječ-dvije o skromnim rezultatima koje smo u gotovo nemogućim uvjetima postigli:

— Podružnica ima 108 registriranih članova i nijedan član nije istupio iz članstva do danas;

— Imamo ogroman broj simpatizera — po našoj procjeni između 3000 do 4000, koji iz straha od represalije nisu u stanju tu svoju privrženost manifestirati na pravi način;

— Stvorili smo čvrsto jezgro Podružnice koje se sastoji od uglednih građana nekoliko nacionalnosti;

— Djelomično smo uspjeli probiti nametnutu informativnu blokadu i putem tiska, radija i TV obavijestiti javnost o položaju u kom se nalazimo;

— Postigli smo dobar rezultat na izborima 9. XII 1990. godine, a naš kandidat za zastupnika je pobijedio u Mjesnim zajednicama Plavna i Pivnica;

— Zahvaljujući angažiranju Rukovodstva DSHV internacionalizirali smo naš problem;

— U cilju što većeg okupljanja pokrenuta je inicijativa i formiran inicijativni odbor za formiranje Hrvatskog kulturnog-prosvjetnog društva „A. G. Matoš“ u Plavni.

Zahvaljujemo svima koji su nam pomogli u protekloj godini u našem radu i podržali nas na bilo koji način.

Uz iskrenu želju da što prije prestane genocid nad našim narodom u Hrvatskoj i da se obustave ratna razaranja pozivamo sve ljude dobre volje da ORGANIZIRANO PRIKUPLJAJU POMOĆ ZA HRVATSKU, što se u našoj podružnici već čini.

Svim čitateljima, članovima i simpatizerima želimo mirne dane, u ovim teškim i bolnim vremenima.

RUKOVODSTVO DSHV PODRUŽNICA
P L A V N A

Piše: prof. Juraj Lončarević

DUGOVJEČNA POVIJEST MNOGOLJUDNOG GRADA SIRMIIJA

VJERSKA TRADICIJA U SRIJEMU

Danas je teško ustanoviti tko je donio prvo Evanđelje u Srijem, odnosno Sirmij. Mnogo je toga prekriveno legendom. Čak se znalo tvrditi da su prvi vjesnici kršćanstva bili sami apostolski prvaci Sv. Petar i Pavao koji su ovdje ostavili svoje nasljednike — Petar — sv. Epeneta kao zamjenika u Panoniji, a sv. Pavao da je ovdje redio sv. Andronika za prvog sirmijskog biskupa. Isto se tako zamišljalo da je sv. Eleuterije, sin rimske matrone Antije, navodno učenice sv. Pavla — bio također srijemski mučenik i prvi biskup-misionar Ilirika sa središtem u Sirmiju. Danas je o svemu tome istina posve drugačija. Vjesnici nove vjere su bili vjerojatno posve jednostavni ljudi, možda vojnici, trgovci, ili kakav jednostavni svećenik-misionar koji su se mogli sastajati u nekoj privatnoj zgradi koja je mogla onda biti zamijenjena pravim bogoštovnim prostorom.

U 4. stoljeću po Kristu kršćanska je vjera toliko ojačala da su za Dioklecijana počeli njezini progoni. Tomu u potvrdu govori veliki broj mučenika za Dioklecijanova i Maksimilijanova progonstva u Sirmiju 304. godine. Kršćanska općina je u to vrijeme toliko ojačala u Sirmiju da bismo zgradu u kojoj su se oni sastajali mogli nazvati Irenejevom crkvom po biskupu i prvom poznatom predstojniku sirmijske crkvene općine. U toj su općini kršćani prihvatili svoju vjersku formaciju kao i sakramente, spremajući se za boj protiv onih koji su posezali ne samo za njihovim tijelima već i dušama. Boj je bio okrutan, jer nedugo nakon četvrtog Dioklecijanovog ukaza izda-

nog u Nikodemiji 24. veljače 304. u Sirmiju padaju prve žrtve, i to:

26. ožujka car Prob, upravitelj Donje Panonije i Sirmija baca u Savu singidunskog (beogradskog) sveca *Montana* i ženu mu *Maksimu*, 6. travnja bačen je u Savu *Irenej*, biskup, a s njim stradavaju i žene: *Rufina*, *Romana*, *Moderata* i *Sekunda*,

9. travnja biva pogubljen kašniji zaštitnik Srijema i naslovnik mitrovačke župne crkve koja je 18. 3. 304. promaknuta u konkatedralu, *DIMITRIJE*, Irenejev đakon, kao i njegovi drugovi, *Donat* i *Fortunat*, a s njim i 7 djevnica,

4. srpnja biva pogubljen neki kršćanin *Inocent*, a s njim i žena *Sabarija* i 30 drugih mučenika,

15. srpnja pogibaju 5 drugova: *Agripin*, *Sekundo*, *Maksim Fortunat* i *Marcijal*,

29. kolovoza djevnica *Bazila*,

25. prosinca matrona *Anastazija*, poznata po cijelom kršćanskom svijetu,

25. veljače 307. vrtlar *Sinerot*, čuvar ženske časti, a osim njega i neki drugi kršćani — njih, vjerojatno, 16.

Premda su ovi mučenici poznati po cijelom kršćanskom svijetu, Crkva u kojoj su kao kršćani stasali nije preživjela Dioklecijanovo progonstvo, jer se srušena carskim ukazom koji se napose striktno primjenjivao u Sirmiju, sjedištu cezara *Galerija Maksimilijana*, začetnika ovog krvavog progona.

BORBA CRKVE ZA PRAVO VALJANI NAUK

Godine 813, konačno izdaje se edikt o vjerskoj toleranciji što će prognojenu Crkvu dovesti u položaj državne.

Pobjedom *Konstantina Velikog* nad *Licinijem* kod *Cibala* (*Vinkovaca*) 314. počeli su kršćani opet zidati svoje crkve i to na grobovima mučenika. Tako je bilo i u Sirmiju gdje je tih grobova bilo na pretek. Računamo s najmanje 4 crkve. Prva je bila sv. *Dimitrija*, pa sv. *Anastazije* na istočnom dijelu grada, pa sv. *Sinerota* koja se posve sigurno, ali se pretpostavlja da se mogla nalaziti, kako smo već istakli, u današnjoj *Maloj* ili *Mačvan-skoj Mitrovici*. Da je ta crkva zaista ovdje postojala na to nas upućuje činjenica da je već u srednjem vijeku postojalo u blizini *Mitrovice* mjesto i prepozitura sv. *Irenej*.

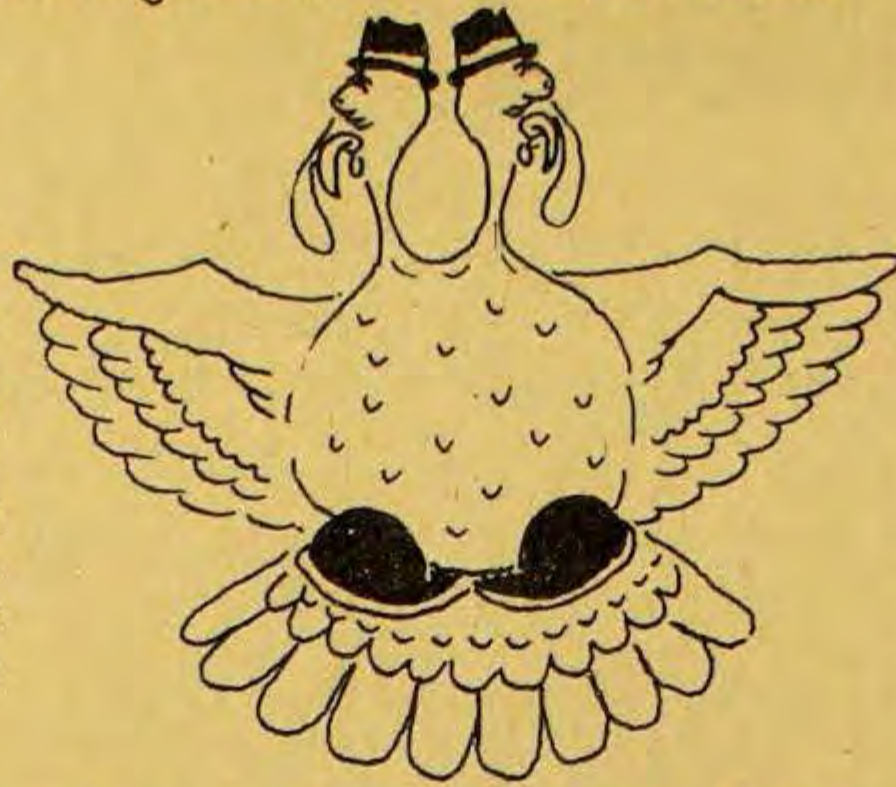
Glavna je crkva morala već u ono doba nositi ime sv. *DIMITRIJA* koji će kasnije po dolasku *Slavena* dati gradu Sirmiju današnje ime. Ova je crkva imala u početku pravovjerne biskupe *Dujma* i *Euterija*, ali je kasnije došlo do razvoja krivovjerja u obliku arijeuskog mahnitanja koje je negiralo isusovu božansku narav. Ali, kao i uvijek, dok su pojedini biskupi pristali uz tu sljedbu, pojedinci, neuki ljudi, ali pravovjerni svjetovnjaci smjelo su znali zasnjeđočiti svoju vjeru u Presveto trojstvo. Među njima su na primjer bili: *Heraklijan*, *Firmijan*, *Aurelijan* koji su odvažno pred biskupom *Germinijem* zasnjeđočili svoju vjeru. Nakon smrti biskupa *Germinija* posjetio je ovu Crkvu veliki crkveni otac Zapada sv. *Ambrožije*, milanski biskup, da bi unatoč mnogim spletkama arijevača, proveo izbor pravovjernog *Anemija* za biskupa koji izjavljuje ponosno pred saborima *Akvilejskim* i *Rimskim* (381 i 382):

— Glava Ilirika grad je Sirmij, a ja sam biskup toga grada — što nam dovoljno govori o metropolitanskom značenju srijemske crkve toga vremena.

Nastavak u idućem broju

Dođe mi neki dan komšija Albe, razvuko usta, da ne pritiram, od varoši do Tavankuta. Eto, pljunite me ode, ako nisam znao šta će kasti. Ni „Faljnls“ nije kazo, kako to kultura i običaji zapovijedaju, već s mrginja vell:

– Ej komšija, slušo sam nike visti na Beogradu, pa su mi sumljive. Molim te (oće bit civilizovan, a smije se ko keranda) kaži mi šta na to kaže Zagreb?

OTELI MI POGLID U SVIT

To poslijepodne sam bljo tako zdravo bisan, da bi, što kažu i ker crko, kad bi ga ugrizo. Pa hajte, kažite i sami, jel ne bi bili bisni da vam sve krene naopako, ko meni ovi dana.

Upravo kopam jamu za pučku, onu pazinsku, koja je proždrla toliko onog skupog koncentrata, a to je već deseta po redu. Vamo sam napravijo ludu trgovinu sa Sikanovom cefrom: i to od žuti šljivu. Toliko je faljio tu cefru, a ja, da moram sam sebi kasti – magariac – povirovo mu. Kupim ti ja tristo litara, te faljene cefre. Kad ono, bar dvadeset kablova vode. Valjda da prija provre. Mošte mislit. Cio dan sam peko rakiju i bu, osam litara. Ne bi grišijo dušu, rakija je dosta dobra, al što je malo, malo je.

Jeto sad znate zašto sam bljo tako zdravo bisan i samo mi Albe faljio da pita: šta kaže Zagreb?

Prvo sam ga tijo lpcovat ko kera, pa opet, dobar je za komšiju. Zašto da se mrzimo čerez politike učni ljudi, jel, koliko doktora imamo u politiki, biće da nam je država zdravo bolesna.

Prvo sam duboko uzdanijio, udarijio ašovom u zemlju, pogledo Albu, koji se već pristo smijati, i kazo:

– Idi Albe u raj nebeski, dok nisam kazo di mislim.

– Šta ti je? Šta si bisan. Samo sam pito šta kaže Zagreb? Ionako se stalno fallš, kako ti vidliš u Evropu, a ja samo do Beograda.

– Šta sam bisan? Još pitaš? Jel ne vidliš da već desetpu pučku zavajlivam čerez skupog koncentrata, a i Sikana bi najradije zavajljo s njom. Kad je, što kažu, jubilama, nek uveća svečanost!

Albe se počme smijati, ko da ga čakljikaju po tabanima i ispod pazuva. Čuvo je, andrak jedan, da ne možem gledat ni prvi, ni drugi zagrebački program. Ne da mu vrug mira, pa će:

– Kad si znao pošto Slovenci plaćaju žito, ajd sad kaži pošto će cincokret?

– Albe – dreknem ja –, ako se ne pristaneš crikat, borame ću te odvalit ovim ašovom! Kako ću znati, kad su mi apcigovali televiziju! Samo si još ti faljio da me ždereš. Znaš da bi tribalo, ako Bog da, da imam priko po vagona cincokreta. No uzdam se u đurđinsku zadrugu. Kažu, božije će plaćat.

– Samo kad – ubode me komšija. E tu sam provro. Zgrabijio sam ašov, a Albe, kad je vidijio da je vrug odno šalu, da vitra petama.

Posli mi bilo žavo komšije. Tražiću oproštenje. Nije on kriv što mi crkaju pučke, što me Sikana zeznijio i što su mi oteli televiziju. Nastavijo sam kopat jamu, i kad sam se malo pribro, da je jama tolika, da bi mogo saranit i pučku i Sikana i televiziju.

Nemojte mi zamirit, al ja kad sam bisan, onda sam stvarno zdravo bisan!

bać Stipan

H... NI U MOLITVI

Nedilja. Sila sam na klupicu prid kućom. Došla snaš Teza i počo divan.

– Gledam toranj varoške kuće. Nije dosta visok. Moro bi bit dvared toliko visok.

– Ta kako nije dosta visok. Bog s tobom Đule! Vidi koliki je! A šta će ti višji? Vidi se sa svakog mesta u Subotici.

– E al' nevidi se iz Tavankuta, s Blkova, Đurđina i Žednika.

– A zašto bi se tribo viditi?

– Pa, čerez buđenja.

Na to će snaš Teza.

– Ja te Đule ništa ne razumim! Divanliš ko da si se nalla bunike.

– A jok! Dobro smo užnall, svlene čorbe, mesa, sosa i krumpira a nalla sam se i pogače sa sirom. Nije bunika u pitanju. Muka i bis su me spopall. U ovoj našoj varoši svi spavaju. Čekam da naraste trnje ko u uspavanoj lipotici. Danas naš svetli otac Papa molli za mir u našoj Hrvatskoj, poziva na molitvu sve katolike svita. Uzorit kardinal Kuharić poziva sve biskupe da potaknu virnike na molitvu.

E zabadavad zovu! Subotica spavali kod nas je mir! A kako bi molili za Hrvatsku a da ne kažemo Hrvatska. To je ode tako nezgodno, nike baš briga, nike bi poplašili, a nike uvidili. Zato je bolje i ne koristiti „h“ pa ni u molitvi. Ko baš oće eno mu radlo Zagreb pa nek sluša prenos mise iz Katedrale i nek molli s kardinalom.

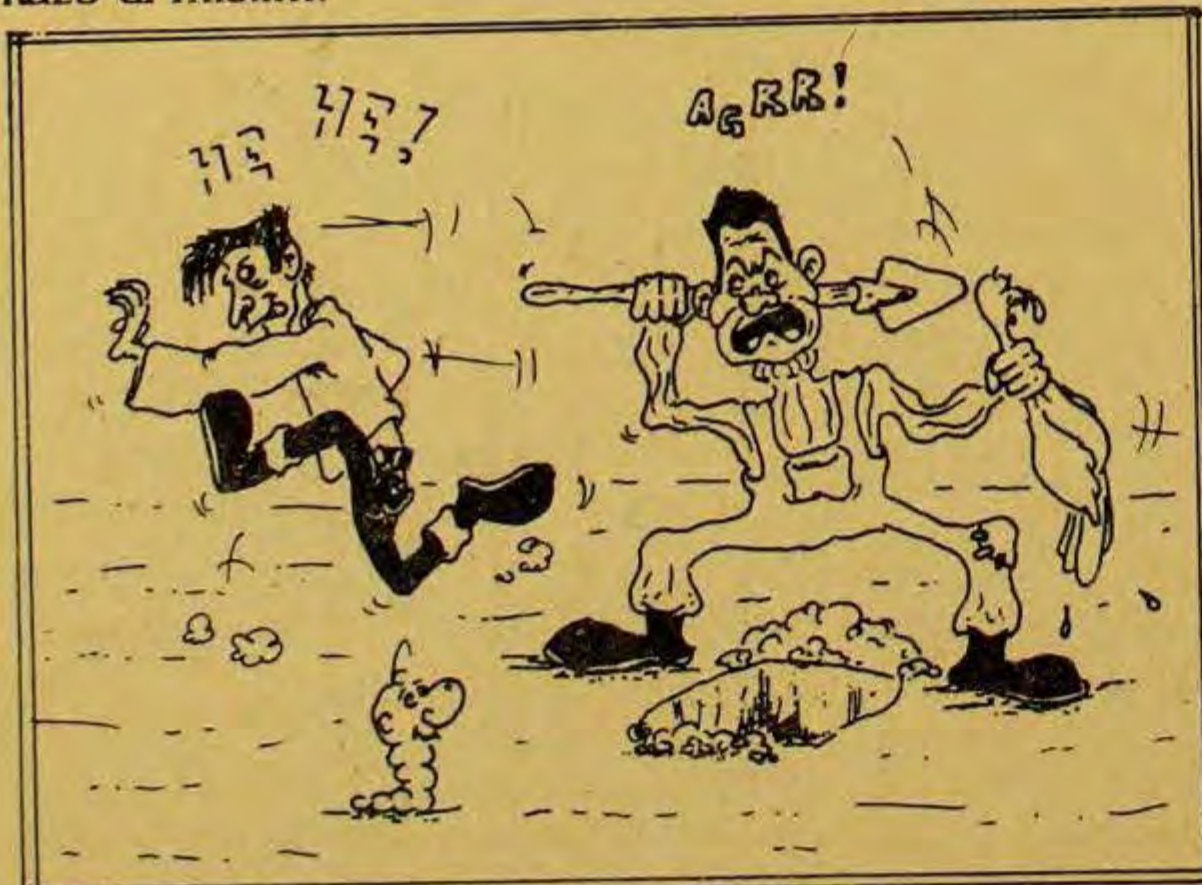
Pitaš se zašto oću da je varoška kuća višlja. Oću da se popnem na toranj i da vičem, ko onaj ne znam kako se zove, što po Bosni više s tornja. On više i svi ga slušaju. Ja bi vikala sve dok se ne probude oni što spavaju kojima je sve svedno. Vikala bi do neba, da im Bog prosvitli pamet, da progledaju da se ne daju voditi ko što se marva vodi. Ne triba se dat zatrovat od sad jedino dostupnog programa koji bijuje laži – pardon govori istinu – pa zato i nedozvoljava da se gleda HTV. Ta šta će nam!

Vikala bi da se čuje do Prozivke, i do najdaljeg salaša dok ne prozbori zdravi duh naš dídova koji su znali gazdovat i trgovat s Peštom, Bećom i Pragom. Znali su di će sinove školovati ako su za škulu i učili jli kako će mislit, raditi i divanit ako ostanu na zemlji! A sad! Sav svit vidi šta se radi s mojim narodom da ne kažem „h“, samo je Bunjevcu svedno. Gorl smo od onog švabskog kera. Ima dobre gospodare u istočnom dílu grada al' je svaku noć riskirajuć život prolazio kroz berlinski zid. Kad su ga drugi kerovi pitall zašto to radi, zar mu nije dobro, ta ima dobre gazde?

– Jeste, dobro mi je al' ja imam i neodoljivu potrebu da se svaku noć izlajem.

A mi? kake su naše potrebe?

snaš Đula

Šta misliš kume, zašto se čovik, kad onako, o čemugod študira il' divani, skoro uvik vraća unatrag, u prošlo vreme? Jel' to možda zbog žalosti za starim dobrim vremenima i mladošću što se neće i ne mož' vratit' il' ljudi 'oće pobić od ove crne svagdašnjice što im truže i zagorčava život... No, no, nije čudo da ne znaš odgovorit', ni sam sebi ne mogu to objasnit'. A ima dosta slika iz prošlosti što se... kako bi kazo... urizu čoviku u sićanje pa ji nosi do konca ovozemaljskog postojanja. Čuo sam da i taki slučajeva ima da smrtnik spominje dogodovštine iz ditiñjstva i mladosti dok dušu ispušta. Teško da mi, obični smrtnici to možemo dokućit'...

Doduše još je teže objasnit' i razumit', kako to da se kogod mož' na primer, vratit' 600 ili 700 godina unatrag. Lagano, lagano kume... nemoj mislit' da buncam! Samo buđi strpljiv, a ja ću ti potanko izdivanit' o jednom tak'om slučaju, a koji je dosta utic'o da se u našem mistu zakuva kaša koju ni krivi ni dužni moramo kusat'.

Svakako se sicaš gospon Živojina Nestorova, pravoslavnog popa, što je dugo godina službov'o u našem selu. Fin, pametan, društven čovik... Crkva uvik puna svita. Na liturgiju dolazili pored pravoslavni i katolici, protestanti, evangelisti, pa i po koji ateista (to su znaš oni što kažu da ne viruju u Boga, valjda iz poštovanja prema gospon Žiki, kako smo ga od milošte zvali. Išo svit i za Božić, Uskrs, za svetu Petku, Svetog Savu, za crkvenu slavu pogotovo. Lomila se pogača, dicit se dilili slatkiši, jabuke, novci, a pisme i recitacije crkvene i naša su dica znala ko i pravoslavna. Lipo je to bilo, da lipše ne može...

Što se gospon Žike tiče, i na izgled je bio onako... pravi gospodin. Uvik uredan, lipo spremić, nasmijan, kulturno se ophodio sa svakim. Kad je kod nas veći svetac bio, dolazio je u katoličku crkvu, govor drž'o, da nam iskaže poštovanje i ljubav ko kršćanskoj braći.

Bio sam šnjim dobar od prvog dana. Tolko smo put znali, ko pravi prijatelj, na šou il' kod njeg u kući divanit' o svem i svaćem, a barem jedared nediljno svraćo mi je u positu, što mi je uvik naročita čast bila. Ta ni mala stvar da običan seljak, paor, ima za kućnog prijatelja tako finog, kulturnog i pametnog čovikal

Jednom riči – ljudina i po je bio naš gospon Žika.

Bio kume, da, bio... Kažem bio, zato što je na nesriću i našu žalost, ne znam iz kog' razloga, primistit' odaleg iz službe, ima tome već 5-6 godina. Mož mislit' kako nam je bilo kad smo čuli da mora otić'. A i nje-mu je teško palo. Srodio se i saživio s nama, ovdí dicit izrodio, a stek'o i prilično imetka. Još dan-danas, dica mu dolaze, imadu med našima

žalosnije skoro niko tog ni tío primit.

Zatim, nesritan, počne on otvoreno odat po bircuzima i što kažu Bosanci – šunlućitil' Zna kadkog do fajronta sidit' i pit, pa i zadržimat za astalom. I to još ni sve. Zaduživio se redom, kod svakog birtaša. Crkvena kasa prazna pa siroma, mora tío ne tío kako kaže naš narod „na knjigu pit'". Što se društva tiče, tu ni probirljiv. Svaki „mokri brat" ima mista

„SVAKA SLIČNOST SA STVARNIM LIČNOSTIMA
I DOGAĐAJIMA NAMJERNA JE"

„KOSOVSKI BOJ" – ČIN I

prijatelje i drugove s kojima su odrasli.

No šta se može... i to je život... što niki reko.

Ubrzo kume, iza gospon Žikinog odlaska, dode na njegovo misto tu digod iz okolice Titela izvesni Jovan Petrović.

U prvom momentu, čudno je bilo što je došo k'o samac, brez popadije, a istina za volju, nije ni lićio na popu, ćosav je bio (brez brade) no, ko da je to tol'ko važno! Ispočetka, sve bilo u redu. Svit dolazio, crkva puna ko šibica. Isprva čak i više naroda bilo. Znaš kako, puno ji dolazilo da vide kako izgleda novi popa, da čuju kako piva...

Sve to daklem, išlo svojim tokom, dok jedared ni puko glas kroz selo da novi popa služi Božju službu (bruke i sramotel) – PIJANI Dobro si čuo kume... pijan. Lično, nisam priviše virovo u to al primetim, svit se malo pomalo počo osipat'... Po šoru, u dućanu, prid crkvom, u ambulanti divana na tu temu kol'ko voliš: „Jeste čuli novost o popi?" „Ju svaštal' Ta ko je još vidio da popa pijanći?" „No, i to je baš popa"l – i sve u tom stilu.

Uglavnom, ni bilo dugo kume, svi smo se uvirili da tu čegagod ima. Prvo, gospon Jovan (na žalost) doživio da za crkvenu slavu služi liturgiju pred 5-6 vimika. Na jedvite jade nađe nekako crkvenog kuma i to naknadno, posli roka, jel' se što je još

za njegovim astalom, pogotovo ako ima novaca.

Sad, znaš kako je... u bircuzu ko u bircuzu... svakakog divana, a gospon Jovan je bome, nadarit i spreman uvik ko zapeta puška za priću. Pripovida taj sveg i svaćeg. Od zgođa i nezgođa iz prijašnje službe i dogodovština s bivšom ženom (što će reć tadašnjom popadijom, s kojom se kako sam kaže rasto), priko „masni" viceva, do istorije.

Okupu se tako, naši seoski bećari oko njega, pa ga sve ispitivaju i navodu na divan, a jedan na drugog krišom namiguju. Sprdaju se vragovi. No, kad bi dotični gospon Jovan to opazio, brez pardona je znao okresat kaku gadnu psovku, a jedared – dvared se trefilo (tvrdu očevici, al ja baš ne virujem) da je (Bože oprosti) i samog Gospoda grdiol! Ja mislim kume, ako mu se na sramotu tako štogod i omaklo, više je grij oni' što su ga izazvali i rasrdili. Jel pijanom čoviku ne treba zamirit, makar i popa bio. Iz pijanog, što naš svit kaže, rakija govori.

No vidiš i tako pijan, kad bi se do'vatio istorije, om'a se vidí, tu je na svom terenu. Posebno što uživa i voli, to je da divani o Kosovskom boju. E, da ti je to čut' i VIDIT' kume, ima se bome štal' Teško da se mož' priprićat, al ja ću probat, jel slučajno sam jedared takom događaju prisustvov'o. Ipak, da ti ne bi u dosadu prišo, nastaviću divan drugi put.

Tvoj kum Stípa iz zelenog šora.

NAMA JE DOVOLJNO DA ZNATE ZA NAS ...

PRIVATNO POGREBNO PREDUZEĆE

»FUNER0«

- **SUBOTICA, Karađorđev put 1.**
Telefon (danonoćno) (024) 51-514
- **BAJMOK, JNA 3**
(u cvećari Mariške)
- **PALIĆ, Lajoša Joa 18**
(u cvećari „ORHIDEJA“)
- **HORGOŠ, Borisa Kidriča 7**
- **MARTONOŠ, Trg Doža Đerđa 3**

GLAS RAVNICE — Glasilo Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini. — Glavni i odgovorni urednik: mr Ivan Poljaković; Izdavački savjet: Vojislav Sekelj, Zlatko Romić, Zvonimir Sudarević, dr Ivan Dulić, mr Bela Tonković, dr Milan Bičanić, Stjepan Rendulić; Izdaje: DSHV, 24000 Subotica, Trg c. Jovana Nenada 15/III; Tel.: (024) 51-348; Žiro račun: 66600-678-9027 SDK Subotica. List je registriran kod Pokrajinskog sekretarijata za informacije pod br. 651-85/90. „Glas ravnice“ izlazi sredinom mjeseca. Godišnja pretplata je 150 din. Za inozemstvo 15 USD \$ Cjenik reklamnog prostora: cijela strana 5000 din; pojedinačni mali oglasi 100 din. do 25 riječi, svaka dalja riječ 10 din. Slog: **ComType** Subotica, Tel. (024) 35-495; Tisak: „Minerva“, Subotica.